

NÄKÖKULMIA ETSINTÄKUULUTETTUJEN NOUTOTOIMINTAAN ITÄ-UUDENMAAN POLIISILAITOKSELLA

Jere Pääkkönen

9/2017

Tiivistelmä

Tekijä	Tutkinto	
Jere Pääkkönen	Poliisi (AMK) Muuntokoulutus 2017 opinnäyte	
Julkaisun nimi	Julkisuusaste	
Näkökulmia etsintäkuulutettujen noutotoimintaan Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella	Julkinen	
Ohjaaja	Opinnäytetyön muoto	
Antti Jääskeläinen, lehtori, PolAmk	Tutkimuksellinen opinnäytetyö	
Tiivistelmä		
<p>Opinnäytetyöni käsittelee etsintäkuulutettujen noutotoimintaa Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella. Etsintäkuulutettuja henkilöitä on pääkaupunkiseudulla jatkuvasti vapaana useita tuhansia ja heihin kohdistuvalla aktiivisella noutotoiminnalla poliisi pystyisi vaikuttamaan rikollisuuteen hyvin monimuotoisesti. Noutotoimintaa ei kuitenkaan ole poliisilaitoksellani juuri organisoitu, vaan se on jäänyt asiasta kiinnostuneiden asiantuntijoiden oma-aloitteisuuden varaan, muiden tehtävien ohella hoidettavaksi.</p> <p>Tutkimukseni tarkoitus oli selvittää, miten noutotoiminta on poliisilaitoksellani järjestetty, onko sen järjestelyissä alueellisia eroavaisuuksia, mitkä ovat sen suurimmat haasteet ja miten sitä voitaisiin kehittää organisaation kannalta tuottavammaksi. Tutkimusaineistona olivat etsintäkuulutettuihin henkilöihin liittyvät poliisin tehtävä- ja suoritelmät Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella vuosina 2012 - 2016 sekä asiantuntijahaastattelut.</p> <p>Tutkimustulosteni perusteella noutotoiminnan järjestelyissä on Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella alueellisia eroavaisuuksia. Noutotoiminnan suurimpia haasteita ovat resurssien vähyys sekä toiminnan organisoimattomuus ja sen sirpaleisuus. Lisäksi muina haasteina ilmi tulivat poliisin aktiivisuuden vaihtelevuus, puutteet sisäisessä tiedonvälityksessä sekä vallitseva organisaatiokulttuuri.</p> <p>Tutkimustulosteni perusteella noutotoimintaa voitaisiin Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella kehittää perustamalla erillinen noutoryhmä, järjestämällä säännöllisiä noutoprojekteja tai teemavuoroja sekä lisäämällä aktiivisuutta päivittäistoiminnassa. Ensisijaisesti kehittämisen tulisi kuitenkin kohdentua sisäisen tiedonvälityksen parantamiseen. Toimiva tiedonvälitys luo pohjan koko noutotoiminnalle ja sitä on kaikista yksinkertaisinta kehittää.</p>		
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja vuosi	Opinnäytetyökoodi (OPS)
36 + 1 liitesivu	Syyskuu 2017	Amk2017ONT
Avainsanat		
etsintäkuulutus, etsintäkuulutettu, kiinniotto, kotietsintä, Itä-Uudenmaan poliisilaitos		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
2 ETSINTÄKUULUTUS	3
2.1 Mikä on etsintäkulutus?	3
2.2 Miksi etsintäkuulutettuja kannattaa hakea?	5
2.2.1 Välittömät hyödyt	5
2.2.2 Välilliset hyödyt	6
3 LAINSÄÄDÄNTÖ	7
3.1 Poliisilaki	8
3.2 Pakkokeinolaki	10
3.3 Esitutkintalaki	16
4 NYKYTILANNE ITÄ-UUDENMAAN POLIISILAITOKSELLA	17
4.1 Vantaa	19
4.2 Keski-Uusimaa	21
4.3 Porvoo	23
4.4 Itä-Uusimaa, Länsi-Uusimaa ja Helsinki	24
5 HAASTEITA	27
5.1 Organisoimattomuus	27
5.2 Sirpaleisuus	28
5.3 Aktiivisuus	28
5.4 Organisaatiokulttuuri	29
6 POHDINTAA	30
6.1 Noutoryhmä	30
6.2 Noutoprojektit	31
6.3 Tiedonvälityksen parantaminen	31
6.4 Aktiivisuuden lisääminen	33
6.5 Yhteenveto	34
LÄHTEET	35
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Olen työskennellyt poliisina etsintäkuulutusten ja etsintäkuulutettujen henkilöiden parissa toistakymmentä vuotta Helsingissä ja Vantaalla. Vuosien saatossa kiinnostukseni aiheeseen on syventynyt, ammattitaitoni on vahvistunut ja näkemykseni ovat laajentuneet. Etsintäkuulutettujen noutotoiminta on varsin tehokas poliisin suorittama valvontamuoto, jolla on monenlaisia välittömiä ja välillisiä vaikutuksia rikollisuuteen. Voimassaolevia etsintäkuulutuksia on pääkaupunkiseudulla koko ajan tuhansia ja esimerkiksi kiinniotettavia etsintäkuulutettuja on jatkuvasti vapaana useita satoja (Helsingin kenttävalvontaryhmän lista 2017).

Etsintäkuulutettujen määrään nähden heitä kuitenkin tavoitellaan poliisin toimesta melko vähän eikä noutotoimintaa ole poliisissa juurikaan erikseen organisoitu, vaan se on hyvin pitkälti asiaan perehtyneiden aktiivisten poliisimiesten oma-aloitteisuuden varassa. Lisäksi lähestulkoon aina noutotoiminta hoidetaan muiden virkatehtävien ohella ja niiden salliessa.

Vuosien ajan mielessäni on kypsynyt ajatus, että jos noutotoiminta olisi nykyistä paremmin johdettua ja organisoitua, se olisi myös nykyistä tuottavampaa. Kyseisen ajatuksen seurauksena päätin tehdä nykyisellä työpaikallani, Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella, tämän tutkimuksellisen opinnäytetyön. Tutkimusmenetelmäni on kvalitatiivinen tutkimus.

Tutkimukseni tarkoitus on selvittää, miten noutotoiminta on poliisilaitoksellani järjestetty, onko sen järjestelyissä alueellisia eroavaisuuksia, mitkä ovat sen suurimmat haasteet ja miten sitä voitaisiin kehittää organisaation kannalta tuottavammaksi. Tutkimusaineistonani ovat etsintäkuulutettuihin henkilöihin liittyvät poliisin tehtävä- ja suoritemäärät Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella vuosina 2012 - 2016 sekä asiantuntijahaastattelut.

Opinnäytetyöni toisessa luvussa esittelen ilmiön ajankohtaisuutta ja laajuutta, eli kerron mitä etsintäkuulutuksella tarkoitetaan, kuinka yleisiä etsintäkuulutukset ovat ja mitä hyötyjä etsintäkuulutettujen tavoittelemisella saadaan. Kolmannessa luvussa esittelen noutotoimintaa ohjaavan lainsäädännön. Neljännessä luvussa teen läpileikkauksen noutotoiminnan nykyisistä järjestelyistä Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen eri toiminta-alueilla sekä esittelen aluekohtaiset tilastot. Viidennessä luvussa kerron nykyisten järjestelyiden haasteista ja kuudennessa, opinnäytetyöni päättävässä luvussa, pohdin erilaisten ratkaisujen vaikuttavuutta haasteisiin. Teoriaosuudessa lähteinäni käytän oikeustieteellisiä julkaisuja, erityisesti eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisuja. Tilastojen osalta lähteinäni käytän poliisin tilastointijärjestelmä Polstatia. Nykytilanteen, sen haasteiden ja erilaisten ratkaisujen osalta lähteinäni käytän haastattelemieni asiantuntijoiden empiirisiä kokemuksia sekä omia empiirisiä kokemuksiani.

Opinnäytetyöni tarkoitus on herättää ajatuksia, joiden pohjalta voitaisiin tulevaisuudessa ryhtyä konkreettisiin toimiinkin. Näkökulmani on organisatorinen, eli pyrin arvioimaan ilmiötä ennen kaikkea organisaation tuottavuuden kannalta. Tyylini on pohdiskeleva ja pyrin tiivistettyyn esitystapaan. Pohdin erityisesti kolmen ennakkohypoteesini soveltuvuutta ratkaisumalleiksi. Hypoteesieni mukaisesti noutotoimintaa voitaisiin poliisilaitoksellani kehittää perustamalla erillinen noutoryhmä, järjestämällä säännöllisiä noutoprojekteja tai parantamalla sisäistä tiedonvälitystä. En kuitenkaan pyri löytämään suoranaisesti vastausta siihen, että mikä näistä vaihtoehdoista olisi paras, vaan pohdiskelen muiden asiantuntijoiden kanssa jokaisen vaihtoehdon vahvuuksia ja heikkouksia. Huomioin pohdinnassani myös muiden asiantuntijoiden näkökulmia.

Opinnäytetyöni on suunnattu kaikille aiheesta kiinnostuneille, niin poliisissa kuin organisaatiomme ulkopuolellakin. Toivotan lukijalle antoisia lukuhetkiä!

2 ETSINTÄKUULUTUS

2.1 Mikä on etsintäkuulutus?

Etsintäkuulutus on viranomaisten eri syistä antama kuulutus, jonka avulla pyritään löytämään henkilö, ajoneuvo tai esine. Suomessa on kaiken aikaa arviolta reilut 20 000 etsintäkuulutettua henkilöä, joilla on voimassa noin 25000 etsintäkuulutusta, koska sama ihminen voi olla etsintäkuulutettu useammasta kuin yhdestä asiasta (Karjalainen 28.8.2012). 1.1.2017 Suomessa oli tarkalleen 22335 henkilöllä yhteensä 28939 voimassaolevaa etsintäkuulutusta (Helenius 2017).

Etsintäkuulutus on poliisiasiantietojärjestelmässä oleva syöte henkilön tavoittamiseksi. Käytävissä on lukuisia etsintäkuulutuksia koskevia toimenpidepyyntöjä selitteineen. Kuulutuksen selitteessä kuvataan, mitä etsintäkuulutetulle henkilölle halutaan tehtävän. (Helsingin poliisilaitoksen julkaisu: rikosprosessikäsikirja 8010/2011/970.)

Etsintäkuulutuksista ei ole laissa yleisiä säännöksiä, vaan vain yksittäisiä erityissäännöksiä. Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että etsintäkuulutuksessa mainitun toimenpiteen pyytjä on vastuussa siitä, että lailliset edellytykset toimenpiteelle ovat olemassa. Etsintäkuulutuksen mukaan toimiva poliisimies puolestaan vastaa siitä, että toimenpide kohdistuu oikeaan henkilöön ja että toimenpiteissä noudatetaan laillisia menettelytapoja. (Helminen ym. 2005, 83.)

Etsintäkuulutukset kirjataan valtakunnalliseen poliisiasiain tietojärjestelmään eli PATJAan. Se on henkilörekisteri, johon kirjataan tarpeellisia tietoja poliisilain ensimmäisessä pykälässä mainittujen poliisin tehtävien suorittamiseksi. Näiden tietojen joukossa ovat myös henkilöiden tavoittamiseksi kirjatut etsintäkuulutustiedot. (Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa 2:2 §.)

Etsintäkuulutukset on jaettu PATJAssa kolmeen ryhmään:

1. ehdottomat kiinniotot
2. ehdolliset kiinniotot
3. poliisitoimenpiteet tai paperiasiat.

Ehdottoman ja ehdollisen kiinnioton ero on käytännössä se, että ehdottomassa kiinniotossa poliisilla ei ole omaa harkintavaltaa, kun taas ehdollisessa kiinniotossa poliisi voi käyttää omaa harkintavaltaansa. Ehdollisessa kiinniotossa on olemassa usein myös jokin vaihtoehtoinen toimenpide eikä sitä ole välttämätöntä suorittaa.

Nämä kolme PATJAn pääryhmää sisältävät muun muassa seuraavia etsintäkuulutusten mukaisia alaryhmiä:

1. Kiinniotettavat, pidätettävät, vangittavat ja esitutkintaan noudettavat
2. Oikeudenistuntoa varten kiinniotettavat ja oikeudenistuntoon noudettavat
3. Vankeusrangaistuksia pakoilevat, vankilasta karanneet ja sakkovangit
4. Paperiasiat, kuten esimerkiksi sakkojen ja haasteiden tiedoksiannot sekä kuulustelukutsut
5. Muut virka-apuna etsittävät, kuten esimerkiksi koulukotikarkurit, sotilaskarkurit ja tahdonvastaisesta hoidosta karanneet
6. Karkotettavat

2.2 Miksi etsintäkuulutettuja kannattaa hakea?

2.2.1 Välittömät hyödyt

1. Rikosten selvittäminen ja esitutkinnan tukeminen

Suuri määrä etsintäkuulutettuja ei saavu kuulusteluun tai osa jopa pakoilee tietien tahtoen esitutkintaa. Esitutkinnan luotettavuuden, nopeuden ja sujuvuuden turvaamiseksi on tärkeää saada poliisia pakoilevat henkilöt mahdollisimman nopeasti kiinni. Menetetty aika on menetetty totuus.

2. Oikeudenkäyntiä tukeva toiminta

Oikeudenistuntoja pakoilevien etsintäkuulutettujen kiinnijääminen vähentää tuntuvasti oikeudenkäyntikuluja, nopeuttaa oikeusprosessia sekä ehkäisee oikeusistuimien ruuhkautumista.

3. Rikollisten joutuminen vastuuseen teoistaan

Yhteiskunnan ja kansalaisten oikeustajun kannalta on tärkeää, että rikolliset joutuvat edesvastuuseen teoistaan eivätkä kulje vapaana tekemässä lisää rikoksia. Kansankielisesti ilmaistuna; poliisin tehtävä on toimittaa rikollinen vankilaan. Vankilaan passitettavien etsintäkuulutettujen kohdalla tämä periaate nimenomaisesti konkretisoituu.

4. Prosessien sujuvuus

Etsintäkuulutetuille annetaan vuosittain tiedoksi tuhansittain rangaistusvaatimuksia, haasteita oikeuteen, haasteita sakon muuntorangeistukseen, kutsuja kuulusteluihin jne. Prosessien toimivuuden kannalta näiden paperiasioiden hoitaminen on tärkeää.

5. Muiden viranomaisten toiminnan tukeminen

Poliisi antaa virka-apua etsintäkuulutettujen tavoittamiseksi myös muille viranomaisille rikosseuraamusviraston ja oikeuslaitosten lisäksi. Nämäkään etsintäkuulutetut eivät muutoin hoitaisi asioitaan, jollei poliisi kävisi heitä tavoittelemassa. Yleensä virka-apua pyytävä taho ei henkilön tavoittelemiseen itse pysty tai sitten se ei omaa siihen riittäviä toimivaltuuksia.

6. Suomesta karkotettavien henkilöiden kiinnijääminen

Suomesta karkotettavien henkilöiden etsintäkuulutukset tulevat tulevaisuudessa lisääntymään laittomasti maassamme oleskelevien henkilöiden lukumäärän kasvun myötä.

2.2.2 Välilliset hyödyt

Tehokkaasta noutotoiminnasta koituu myös monia välillisiä hyötyjä:

1. Muun rikollisuuden paljastuminen ja tiedon kerääminen

Kotietsintöjen ja kiinniottojen yhteydessä paljastuu usein myös muuta rikollisuutta, etenkin huumausaine- ja omaisuusrikoksia. Noutotoiminnalla saadaan lisäksi tiedustelutietoa esimerkiksi rikollisten asuinpaikoista, autoista, tuttavapiiristä ja liikkeistä. Tiedustelutietoa voidaan käyttää hyväksi noutotoiminnan lisäksi myös rikosten selvittämisessä ja ennaltaehkäisemisessä.

2. ”Avaimet”

Henkilöön kohdistuva etsintäkuulutus ei suoraan anna oikeutta esineelliseen kotietsintään, ellei siitä ole lisäksi etsintäkuulutuksessa erikseen mainintaa (AOA 18.8.2008 Dnro 636/4/07). Ammattitaitoinen poliisimies osaa kuitenkin katsella etsittävän asunnossa ympärilleen ja tehdä havaintoja esimerkiksi huumausaineiden käyttövälineistä. Jos niitä on näkyvillä, niin toimivalta esineelliseen kotietsintään saadaan epäillyn huumausainerikoksen perusteella ja samalla päästään mahdollisesti käsiksi muuhun rikollisuuteen.

3. Paineen luominen rikollisille

Jos etsintäkuulutettu taparikollinen tietää, että hänellä on niin sanotusti ”jäykkä” haku, eli ankara etsintäkuulutus päällä, niin yleensä tällainen henkilö piilottelee ja pitää hyvin matalaa profiilia, koska haluaa välttää poliisin kohtaamisen ja sitä kautta kiinnijäämisensä. Poliisin aktiivisuus toisinaan hiillostaa henkilöä ja hänen lähipiiriään sen verran, että lopulta henkilö ”antautuu” ja tulee itse vapaaehtoisesti hoitamaan asiansa.

4. Ennaltaehkäisy

Etsintäkuulutustensa perusteella kiinniotetut, pidätetyt ja vangitut eivät enää yksinkertaisesti pysty jatkamaan rikollista toimintaansa, tai ainakin se vaikeutuu huomattavasti heidän menettäessään vapautensa. Etsintäkuulutettujen taparikollisten ja häiriköitten poiskerääminen kaduilta rauhoittaa häiriökohteita ja parantaa katuturvallisuutta. Tehokkaalla noutotoiminnalla pystytään näin osaltaan vaikuttamaan sekä kansalaisten kokemaan turvallisuuden tunteeseen että kansalaisten luottamukseen oikeusjärjestelmää kohtaan.

5. ”Saatavat”

Suuri määrä varastettuja ja kriminalisoituja esineitä päätyy kotietsintöjen ja kiinniottojen kautta takaisin oikeille omistajilleen tai hävitettäviksi. Esimerkiksi sakon muuntorangaistuksen uhalla tai ulosottomenettelyn kautta pois saadut rahat päätyvät valtion pohjattomaan kirstuun.

Tehokas ja tarkoituksenmukainen noutotoiminta on hyvin ekonominen tapa vaikuttaa rikollisiin ja rikollisuuteen. Prosesseja ei kuormiteta oheisrikollisuutta lukuun ottamatta uusilla rikosilmoituksilla ja yleensä varsin kevyillä, vähän työaikaa vievillä toimenpiteillä voidaan saavuttaa monenlaisia hyötyjä.

Tuloshakuisessa noutotoiminnassa prioriteetti määräytyy etsintäkuulutuksen ankaruuden mukaan ja on näin käytännössä suoraan verrannollinen rikollisen teon rangaistavuuteen. Paperiasiat-etsintäkuulutusten perusteella etsintäkuulutettujen henkilöiden tavoittamiseen ei yleensä poliisissa uhrata paljoakaan voimavaroja, mutta jos etsintäkuulutetulla henkilöllä esimerkiksi on useamman vuoden vankeusrangaistus perässään, niin häntä puolestaan etsitään aktiivisemmin. Käytännössä myös poliisin toimivaltuudet kulkevat käsi kädessä priorisoinnin kanssa: mitä ankarampi etsintäkuulutus, sitä enemmän toimivaltaa. Lievimät etsintäkuulutukset, eli lähinnä paperiasiat, tulevatkin usein hoidetuksi samalla kun ne ovat jonkin ankaramman etsintäkuulutuksen omaavalla henkilöllä niin sanotusti kylkiäisinä. Seuraavassa luvussa tarkastelen noutotoimintaa ohjaavaa lainsäädäntöä tarkemmin.

3 LAINSÄÄDÄNTÖ

Suomen perustuslaissa luetellaan jokaisen Suomen lainkäyttöpiirissä olevan perusoikeudet. Niihin kuuluu muun muassa oikeus henkilökohtaiseen vapauteen, jonka mukaan kenenkään henkilökohtaista vapautta ei saa riistää eikä hänen henkilökohtaiseen koskemattomuuteensa saa puuttua ilman laissa säädettyä perustetta (PL 2:7 §). Tavoiteltaessa etsintäkuulutettua hänen asunnostaan on lisäksi huomioitava, että kotirauhan loukkaamattomuutta pidetään maassamme korkealle arvostettuna oikeushyvä (HE 222/2010).

Kaiken poliisin toiminnan on perustuttava lakiin, kuten myös etsintäkuulutettujen etsimisen ja kiinniottamisen. Työkaluja poliisille ja oikeutuksen työkalujen käyttöön antavat osaltaan poliisilaki, pakkokeinolaki ja esitutkintalaki. (Sivonen 2013, 6.)

Kiinniotettavien, pidätettävien, vangittavien ja oikeuteen tuotavien etsintäkuulutettujen kiinniottamiseen ja kotietsintöjen suorittamiseen toimivalta löytyy pakkokeinolaista.

Esitutkintaan tuotavien, eli käytännössä kuulusteltavien kiinniottamiseen toimivalta löytyy esitutkintalaista ja kotietsintöjen suorittamiseen pakkokeinolaista. Virka-apupyynnöinä tulleiden, kuten esimerkiksi vapausrangaistustaan pakoilevien etsintäkuulutettujen kiinniottamiseen ja kotietsintöjen suorittamiseen toimivalta löytyy poliisilaista.

Suoritettaessa etsintäkuulutettujen kiinniottoja ja tehtäessä kotietsintöjä tulisi olla aina selvillä minkä lain perusteella kyseistä toimenpidettä ollaan tekemässä. Kyseinen laki sanelee asiaan liittyvät muotomääräykset ja pakolliset toimenpiteet. (Sivonen 2013, 16.)

Seuraavaksi esittelen näiden lakien keskeisimmät pykälät etsintäkuulutettujen kiinniottamisen ja kotietsintöjen suorittamisen osalta.

3.1 Poliisilaki

2:1 §

Henkilöllisyyden selvittäminen

Poliisimiehellä on yksittäisen tehtävän suorittamiseksi oikeus saada jokaiselta tiedot tämän nimestä, henkilötunnuksesta tai sen puuttuessa syntymäajasta ja kansalaisuudesta sekä paikasta, josta hän on tavoitettavissa.

Jos henkilö kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja eikä henkilöllisyyttä voida muutoin selvittää, poliisimiehellä on oikeus selvittää henkilöllisyys henkilötuntemerkkien perusteella. Tällöin on soveltuvin osin noudatettava, mitä henkilöön kohdistuvan etsinnän toimittamisesta pakkokeinolain 8 luvun 33 §:n 2–4 momentissa säädetään.

Poliisimiehellä on oikeus henkilöllisyyden selvittämiseksi ottaa kiinni henkilö, joka kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja tai antaa siinä tarkoitetuista seikoista todennäköisesti virheellisen tiedon, jos kiinniottaminen on välttämätöntä henkilöllisyyden selvittämiseksi. Kiinni otettu on päästettävä vapaaksi heti, kun tarvittavat tiedot on saatu, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua kiinniottamisesta.

Poliisin suorittaessa katuvalvontaa etsintäkuulutettujen tavoittamiseksi on välttämätöntä, että se pystyy tarkistamaan ihmisten henkilöllisyyksiä. Poliisi ei kuitenkaan voi mielivaltaisesti kysellä muun toiminnan ohessa satunnaiselta vastaantulijalta henkilötietoja, jos se ei liity käsillä olevaan virkatehtävään (AOA 19.8.2009 Dnro 1681/4/08 ja AOA 19.3.2009 Dnro 391/4/08).

2:3 §

Etsintäkuulutetun kiinniottaminen

Poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni etsintäkuulutettu, joka toimivaltaisen viranomaisen antaman kuulutuksen mukaan on vangittava tai otettava säilöön.

Poliisilaki täydentää tältä osin pakkokeinolain antamia toimivaltuuksia laajentaen kiinniotto-oikeuden rikosperusteisten pakkokeinojen ulkopuolelle. Virka-apuina suoritettaviin kiinniottoihin tarvitaan joko yksittäinen virka-apupyyntö tai voimassa oleva etsintäkuulutus (HE 57/1994).

Muu kuin 1 momentissa tarkoitettu etsintäkuulutettu on velvollinen poliisimiehen kehotuksesta saapumaan poliisiasemalle tai muuhun paikkaan, jossa etsintäkuulutuksen mukaiset toimenpiteet voidaan suorittaa. Jollei hän noudata kehotusta tai jos on todennäköistä, että hän pyrkii välttämään etsintäkuulutuksessa mainitun toimenpiteen, poliisimiehellä on oikeus ottaa hänet kiinni kuulutuksessa mainitun toimenpiteen suorittamiseksi.

Tämä momentti puolestaan kattaa lähinnä paperiasiat, joita ovat esimerkiksi sakkojen tiedoksiannot, kuulustelukutsut ja haasteet.

Etsintäkuulutettu on, jollei etsintäkuulutuksen edellyttämien toimenpiteiden kestoajasta laissa toisin säädetä, velvollinen olemaan toimenpiteiden suorittamiseksi saapuvilla enintään kuusi tuntia kiinniottamisesta.

2:4 §

Etsintä henkilön kiinniottamiseksi

Poliisimiehellä on oikeus tämän lain 6 luvussa tarkoitettuun poliisitutkintaan noudettavan henkilön löytämiseksi toimittaa kotietsintä tai paikanetsintä siten kuin pakkokeinolain 8 luvussa säädetään.

Etsinnästä päättää päällystöön kuuluva poliisimies. Muu poliisimies voi ilman päällystöön kuuluvan poliisimiehen päätöstä toimittaa etsinnän silloin, kun sen välitön toimittaminen on asian kiireellisyyden vuoksi välttämätöntä.

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös poliisin muulle viranomaiselle antamaa laissa säädettyä virka-apua henkilön kiinniottamiseksi. Tällaisesta etsinnästä päättää päällystöön kuuluva poliisimies.

Tämä pykälä täydentää poliisin valtuuksia kotietsintöjen osalta. Pakkokeinolaki ja esitutkintalaki kattavat suurelta osin poliisin tekemät etsintäkuulutukset, mutta poliisilaki puolestaan kattaa poliisin virka-apuna muille viranomaisille tekemät etsintäkuulutukset ja kotietsinnät. Etsinnästä päättää aina päällystöön kuuluva poliisimies kiireellisiä tapauksia lukuun ottamatta. Etsinnällä on soveltuvin osin noudatettava pakkokeinolain muotomääräyksiä (AOA 24.11.2016 Dnro 72/4/16 ja HE 224/2010).

2:7 §

Toimenpiteiden suorittaminen

Edellä 4–6 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa saadaan huone, säilytyspaikka tai muu vastaava toimenpiteen kohde tarvittaessa avata voimakeinoja käyttäen. Toimenpiteen päätyttyä sen kohde on sopivalla tavalla suljettava. Mainittujen pykälien nojalla suoritetuista toimenpiteistä on laadittava pöytäkirja tai tehtävä vastaava merkintä muuhun asiakirjaan.

Poliisilain perusteella tehdystä kotietsinnästä on laadittava pöytäkirja tai merkintä muuhun asiakirjaan. Eli merkintä esimerkiksi ELS-järjestelmään (poliisin hätäkeskustietojärjestelmä) riittää (Sivonen 2013, 14).

3.2 Pakkokeinolaki

2:1 §

Poliisimiehen kiinniotto-oikeus

Poliisimies saa rikoksen selvittämistä varten ottaa kiinni verekseltä tai pakenemasta tavatun rikoksesta epäillyn.

Poliisimies saa myös ottaa kiinni rikoksesta epäillyn, joka on määrätty pidätettäväksi tai vangittavaksi. Poliisimies saa lisäksi ottaa tuomioistuimen pääkäsittelyn tai päätösharkinnan aikana kiinni vastaajan, jonka vangitsemista on vaadittu tuomitsemisen yhteydessä, jos kiinniottaminen on tarpeen hänen poistumisensa estämiseksi.

Jos pidättämiseen on edellytykset, poliisimies saa ottaa rikoksesta epäillyn kiinni ilman pidättämismääräystäkin, jos pidättäminen voi muuten vaarantua. Poliisimiehen on ilmoitettava kiinniottamisesta viipymättä pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle. Tämän on 24 tunnin kuluessa kiinniottamisesta päätettävä, onko kiinni otettu päästettävä vapaaksi vai pidätettävä. Kiinnioton jatkuminen yli 12 tuntia edellyttää pidättämisen edellytysten olemassaoloa.

Pakkokeinolakia sovelletaan rikosperusteisissa asioissa, eli etsintäkuulutettu on esitutinnan kohteena.

8:3 §

Yleinen kotietsintä henkilön löytämiseksi

Yleinen kotietsintä saadaan toimittaa esitutkintaan noudettavan, kiinniotettavan, pidätettävän tai vangittavan, tuomioistuimeen tuotavan tai sinne rikosasian vastaajaksi haastettavan taikka henkilönkatsastukseen toimitettavan löytämiseksi hänen hallinnassaan olevassa paikassa.

Käytännössä tällaisia etsintöjä tehdään usein esitutkinnassa pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määräyksellä. Etsittävä määrätään kiinniotettavaksi, pidätettäväksi tai esitutkintaan (kuulusteluun) noudettavaksi ilman etsintäkuulutusta, mutta jos henkilö jää kateisiin, on seurauksena usein etsintäkuulutus.

Tuomioistuimeen noudettavaksi määrätty voidaan ottaa säilöön noudon täytäntöönpanon varmistamiseksi. Tällöin säilöönotto saa kestää kuljetusaikoineen enintään viisi vuorokautta mutta ei kuitenkaan pidempään, kuin on välttämätöntä oikeudenkäynnin järjestämisen turvaamiseksi. Tämä säännös koskee niin asianosaisia kuin todistajiakin. (OK 12:33, OK 17:36.)

Vastaajaksi haastettava -etsintäkuulutus on ainoa paperiasia, joka antaa poliisille mahdollisuuden suorittaa kotietsintä pelkästään sen nojalla. Esimerkiksi paperiasioihin kuuluvalla olinpaikkailmoitus + annettava todisteellinen kutsu saapua kuulusteluun tai kuulusteltava -etsintäkuulutuksen perusteella kotietsintää ei voida suorittaa eikä etsintäkuulutettua voida tuoda suoraan kuulusteluun, ellei hän itse sitä halua. Jotta edellä mainitut toimenpiteet voitaisiin suorittaa, etsintäkuulutuksen tulisi olla muodoltaan noutomääräys esitutkintaan. (AOA 5.9.2011 Dnro 1065/4/10 ja HE 224/2010.)

Yleinen kotietsintä saadaan toimittaa muualla kuin etsittävän henkilön hallinnassa olevassa paikassa vain, jos etsittävän henkilön voidaan erittäin pätevin perustein olettaa olevan siellä.

Tässä toisessa momentissa mainitaan korkeampi kynnys muiden kuin etsittävän hallinnassa olevaan paikkaan. Tämän vuoksi poliisilla pitää olla erityistä näyttöä esimerkiksi näköhavainnon, kuulohavainnon tai jonkin muun, erittäin luotettavan tiedon muodossa, jotta etsintä voidaan lähteä suorittamaan tällaiseen paikkaan (AOA 24.11.2016 Dnro 2773/4/15).

8:4§

Paikanetsinnän edellytykset

Paikanetsintä saadaan toimittaa esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetyin edellytyksin ja 3 §:n 1 momentissa tarkoitetun henkilön löytämiseksi.

Paikanetsintää sovelletaan muihin kuin kotietsintää tai erityistä kotietsintää koskeviin paikkoihin, vaikka niihin ei ole yleistä pääsyä tai yleinen pääsy niihin on rajoitettu tai estetty etsinnän toimittamisajankohtana. Paikanetsintää sovelletaan lisäksi kulkuneuvoihin kohdistuvaan etsintään lukuun ottamatta asumiseen käytettäviä kulkuneuvoja. Tyypillisimpiä paikanetsinnän kohteita ovat ajoneuvot, myymälät, virastot ja kahvilat, taloyhtiöiden yleiset piha-alueet, teollisuuslaitoksen piha-alue ja liikehuoneiden vain henkilökunnan käyttöön tarkoitetut huoneet. (POHAN ohje 5.5.2015, 7.)

Henkilön tavoittamiseksi suoritettavassa kotietsinnässä on noudatettava tarkoin pakkokeinolain pykälien 8:5 läsnäolo-oikeutta ja 8:6 menettelyä koskevia muotomääräyksiä:

8:5 §

Läsnäolo kotietsinnässä

Kotietsinnässä tulee mahdollisuuksien mukaan olla paikalla etsinnän toimittajan nimeämä todistaja.

Sille, jonka luona kotietsintä toimitetaan, tai hänen poissa ollessaan jollekin paikassa asuvalle, työskentelevälle tai muuten luvallisesti oleskelevalle on varattava tilaisuus olla etsinnässä saapuvilla ja kutsua siihen todistaja. Tilaisuutta ei tarvitse varata, jos se viivyttaisi toimitusta merkittävästi. Jollei kukaan mainituista henkilöistä eikä heidän kutsumansa todistaja ole ollut toimituksessa läsnä, kotietsinnästä sekä 6 §:n mukaisesta oikeudesta saada pyynnöstä etsintäpäätöksen jäljennös, 18 §:n mukaisesta oikeudesta saattaa kotietsintä tuomioistuimen tutkittavaksi ja 19 §:n mukaisesta oikeudesta saada pöytäkirjan jäljennös on viipymättä ilmoitettava sille, jonka luona etsintä on toimitettu. (30.12.2013/1146)

Etsinnän toimittaja saa käyttää kotietsinnässä apunaan asianomistajaa, hänen asiamiestään, asiantuntijaa tai muuta henkilöä, joka voi antaa etsinnän tarkoituksen saavuttamiseksi välttämättömiä tietoja. Etsinnän toimittajan on kuitenkin valvottava, ettei kyseinen henkilö saa salassa pidettävistä ja muista seikoista enempää tietoa kuin on välttämätöntä.

Erityistä kotietsintää ei saa toimittaa ilman etsintävaltuutetun läsnäoloa.

Tavoiteltaessa etsintäkuulutettua on tästä ilmoitettava sille, jonka luona kotietsintä pidetään. Hänelle on annettava mahdollisuus tulla paikalle ja pyytää toimitukselle todistaja. Samat oikeudet ovat talonväkeen kuuluvalla. Läsnäolo-oikeuden ja todistajan paikalle saamisesta voidaan poiketa vain, jos se viivyttää toimitusta. Viivytyksen perusteita eivät ole poliisin resursseista johtuvat perusteet. (Sivonen 2013, 12.) Poliisin ei kuitenkaan tarvitse ilmoittaa läsnäolo-oikeudesta etukäteen, koska tällainen menettely mitä ilmeisimmin vaarantaisi etsinnän tarkoituksen (AOA 24.11.2016 Dnro 72/4/16).

8:6 §

Menettely kotietsinnässä

Kotietsintää aloitettaessa on paikalla olevalle 5 §:n 2 momentissa tarkoitettulle henkilölle kerrottava etsinnän tarkoitus ja annettava etsintäpäätöksen jäljennös. Jos kirjallista etsintäpäätöstä ei vielä ole, hänelle on ilmoitettava oikeudesta saada pyynnöstä päätöksen jäljennös. Lisäksi hänelle on ilmoitettava 18 §:n mukaisesta oikeudesta saattaa kotietsintä tuomioistuimen tutkittavaksi ja 19 §:n mukaisesta oikeudesta saada pöytäkirjan jäljennös. (30.12.2013/1146)

Poliisimiehen suorittaessa etsinnän henkilön löytämiseksi päätös perustuu jo olemassa olevaan etsintäkuulutukseen (POHA 2015, 11). Kiireellisissä tapauksissa etsintäpäätös voidaan kirjata etsinnän jälkeen (PKL 8:16§), mutta pääsääntöisesti etsintäpäätökset kuitenkin esitetään ja tulee esittää etsinnän alussa kirjallisina (AOA 24.11.2016 Dnro 72/4/16 ja AOA 24.11.2016 Dnro 2773/4/15). Esimerkiksi Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella on nykyisin käytössään kiireellisempiä tilanteita varten käsin kirjoitettavia päätöslomakkeita, joita poliisimiehet pitävät mukanaan partioidessaan.

Kotietsinnässä on noudatettava etsintäpäätöksen määräyksiä. Etsintä on toimitettava niin, että siitä ei aiheudu haittaa tai vahinkoa enempää kuin on välttämätöntä. Etsinnän kohteena oleva tila saadaan tarvittaessa avata voimakeinoja käyttäen. Avattu tila on etsinnän päätyttyä suljettava sopivalla tavalla.

Kotietsinnän toimittamispaikalla oleva henkilö saadaan poistaa paikalta, jos hän käyttäytymisellään haittaa etsinnän toimittamista tai vaarantaa sen tarkoituksen toteutumisen. Hänen liikkumistaan toimittamispaikalla voidaan myös rajoittaa sen estämiseksi, ettei hänen tietoonsa tule lain nojalla salassa pidettäviä tietoja, tai 9 luvun 1 §:ssä tarkoitettun tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisen turvaamiseksi. Poistamisen ja rajoittamisen edellytyksenä on, että se on välttämätöntä poistamisen tai rajoittamisen tavoitteen saavuttamiseksi. (30.12.2013/1146)

Kotietsintää ei saa ilman erityistä syytä toimittaa kello 22:n ja 7:n välisenä aikana.

Korkeimman oikeuden ratkaisun 2014:57 mukaan kotiin aamuyöllä tehtävä etsintä loukkaa perustuslain turvaaman kotirauhan ydinaluetta, minkä vuoksi tällaista etsintää koskeva päätöksenteko edellyttää erityistä harkintaa. (POHA 2015, 9 ja AOA 24.11.2016 Dnro 2773/4/15.)

8:14§

Paikanetsinnässä sovellettavat säännökset

Jos paikanetsintä kohdistuu paikkaan, johon ei ole yleistä pääsyä tai johon yleinen pääsy on rajoitettu tai estetty etsinnän toimittamisajankohtana, etsinnässä noudatetaan soveltuvin osin 5, 6, 13, 16 ja 19 §:ää.

Paikanetsintää koskevat soveltuvin osin kotietsintää koskevat säännökset läsnäolosta, menettelystä, yksityisen asiakirjan avaamisesta ja tutkimisesta, kotietsintäpäätöksestä ja kotietsintäpöytäkirjasta (POHA 2015, 7).

8:15 §

Paikkaan kohdistuvasta etsinnästä päättäminen

Yleisestä kotietsinnästä ja paikanetsinnästä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Erityisestä kotietsinnästä ja etsintävaltuutetun määräämisestä päättää tuomioistuin.

Jos yleisessä kotietsinnässä tai paikanetsinnässä ilmenee, että etsintä kohdistuu 1 §:n 3 momentissa tarkoitettuun tietoon, tai jos erityinen kotietsintä on välttämätöntä toimittaa kiireellisesti, pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää erityisen kotietsinnän toimittamisesta ja etsintävaltuutetun määräämisestä.

Poliisimies saa ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä toimittaa yleisen kotietsinnän tai paikanetsinnän henkilön löytämiseksi tai sellaisen esineen takavarikoimiseksi, jota on voitu seurata tai jäljittää rikoksen tekemisestä verekseltään. Poliisimies voi ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä toimittaa yleisen kotietsinnän ja paikanetsinnän myös silloin, kun etsinnän välitön toimittaminen on asian kiireellisyyden vuoksi välttämätöntä.

Kun kyseessä on esitutkintaan noudettavan, kiinniotettavan, pidätettävän, vangittavan, tuomioistuimeen tuotavan tai henkilönkatsastukseen toimitettavan tavoittamiseksi tehtävä etsintä, voi päätöksen etsinnästä tehdä poliisimies. Sen sijaan kotietsintä vastaajaksi haastettavan tavoittamiseksi vaatii aina pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksen.

8:18 §

Kotietsinnän saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi

Sen vaatimuksesta, jonka luona kotietsintä on toimitettu, tuomioistuimen on todettava, ovatko kotietsinnän toimittamisen edellytykset olleet olemassa taikka onko kotietsinnässä menetelty 5 tai 6 §:n edellyttämällä tavalla. Vaatimus on tehtävä 30 päivän kuluessa kotietsinnän toimittamisesta tai siitä myöhemmästä ajankohdasta, jolloin vaatimuksen esittäjä on saanut tiedon etsinnän toimittamisesta.

Kotietsintää koskevan vaatimuksen käsittelemiseen sovelletaan, mitä 3 luvun 1 ja 3 §:ssä säädetään vangitsemisvaatimuksen käsittelemisestä. Vaatimuksen esittäjälle ja pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Asia voidaan ratkaista kansliassa ilman istuntokäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi. (30.12.2013/1146)

Tässä pykälässä tarkoitettua asiaa koskevasta tuomioistuimen päätöksestä saa valittaa.

8:19 §

Pöytäkirja

Etsinnän toimittajan on ilman aiheetonta viivytystä laadittava kotietsinnästä pöytäkirja, jossa selostetaan etsintämenettely riittävällä tarkkuudella. Pöytäkirjaan on kirjattava tai liitettävä etsintävaltuutetun lausumat tarpeellisessa laajuudessa.

Pöytäkirjasta on pyynnöstä annettava jäljennös etsintävaltuutetulle ja sille, jonka luona etsintä on toimitettu. Tarvittaessa jäljennös on toimitettava myös muulle henkilölle, jota asia koskee.

Pykälässä on kaksi erillistä pakkokeinon suorittajaa koskevaa velvoitetta: velvollisuus pitää pöytäkirjaa kotietsinnässä ja velvollisuus antaa pöytäkirjasta pyydettyä jäljennös. Pakkokeinolain perusteella tehdystä kotietsinnästä on tehtävä aina pöytäkirja, vaikka etsittyä henkilöä ei löytyisikään tai asunto olisi väärä. (Sivonen 2013, 13 ja AOA 24.11.2016 Dnro 2773/4/15.)

10:8 §

Sijaintitietojen hankkiminen epäillyn ja tuomitun tavoittamiseksi

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa rikoksesta epäillyn tavoittamiseksi hankkia tämän hallussa olevan tai oletettavasti muuten käyttämän teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitieto, kun häntä on syytä epäillä 6 §:n 2 momentissa tarkoitetusta rikoksesta, ja lisäksi on syytä epäillä, että hän pakoilee tai muuten karttaa esitutkintaa tai oikeudenkäyntiä. Lisäksi esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa edellä tarkoitettujen sijaintitietojen

hankkimiseen ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitun tavoittamiseksi, jos on syytä epäillä, että tämä pakoilee tai muuten karttaa rangaistuksen täytäntöönpanoa, ja jos sijaintitietojen saamisella voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys hänen tavoittamisekseen.

Tämä pykälä antaa poliisille mahdollisuuden hankkia tietyissä rajoissa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai ehdotonta vankeusrangaistustaan pakoilevan henkilön puhelimen sijaintitiedot. Pykälän suomia toimivaltuuksia ei kuitenkaan käytännössä käytetä ainakaan päivittäisessä noutotoiminnassa.

3.3 Esitutkintalaki

6:1 §

Velvollisuus saapua esitutkintaan

Jos on syytä olettaa, että henkilöltä saadaan selvitystä rikoksesta, tai jos hänen läsnäolonsa esitutkintatoimenpidettä suoritettaessa on muuten tarpeen rikoksen selvittämiseksi, hän on velvollinen kutsusta saapumaan kutsun esittäneen esitutkintaviranomaisen lähimpään tarkoitukseen sopivaan toimipaikkaan tai muun esitutkintaviranomaisen vastaavaan toimipaikkaan. (30.12.2013/1145)

Kutsussa on ilmoitettava tutkittavana oleva rikos ja kutsuttavan asema esitutkinnassa.

6:2 §

Nouto esitutkintaan

Jos esitutkintaan kutsuttu jättää ilman hyväksyttävää syytä kutsun noudattamatta, hänet voidaan noutaa sinne. Rikoksesta epäilty voidaan noutaa ilman kutsuakin, jos rikoksesta saattaa seurata vankeutta ja on todennäköistä, että hän ei noudata kutsua, tai jos on syytä epäillä, että hän kutsun saatuaan ryhtyy pakenemalla, todisteita hävittämällä tai muulla tavalla vaikeuttamaan esitutkintaa.

Noudosta päättää tutkinnanjohtaja. Noudosta on annettava noudettavaksi määrätyle kirjallinen määräys. Jos määräystä ei asian kiireellisyyden vuoksi ole kirjallisena, määräys ja sen perusteena olevat seikat on kerrottava noudettavalle kiinniottamisen yhteydessä.

Etsinnästä kuulusteluun noutoa varten säädetään pakkokeinolain 8 luvun 3 §:n 1 momentissa ja 4 §:ssä.

Noutomääräys on käyttökelpoinen "työväline" esimerkiksi silloin kun rikosnimikkeen perusteella ei henkilöä voi ottaa kiinni ja hän välttelee esitutkintaa, tuomioistuinta tai muuta

viranomaista. Noudolla tarkoitetaan pakkokeinoa, jolla henkilö tuodaan viranomaisen eteen fyysistä pakkoa käyttäen. Noudot voidaan jakaa kolmeen ryhmään: nouto tuomioistuimeen, nouto esitutkintaan ja nouto muun viranomaisen eteen. Nouto voidaan kohdistaa rikosprosessin kaikkiin henkilöihin, myös muihin kuin rikoksesta epäiltyihin ja myös alle 15-vuotiaisiin. Noudossa on erotettavissa neljä eri työvaihetta: kutsu, kutsun noudattamatta jättäminen, noutomääräys ja poliisin suorittama nouto. (Sivonen 2013, 14.)

On kuitenkin huomioitava, ettei pelkkä noutomääräys oikeuta koti- tai paikanetsinnän suorittamiseen. Etsinnästä kuulusteluun noutoa varten säädetään pakkokeinolain 8 luvun 3 §:n 1 momentissa ja 4 §:ssä. (POHA 2015, 2.)

4 NYKYTILANNE ITÄ-UUDENMAAN POLIISILAITOKSELLE

Pyrin tässä luvussa kuvaamaan noutotoiminnan mittakaavaa poliisilaitoksellani sekä esittelemään sen alueellisia eroavaisuuksia tehtävämäärien, suoritteiden ja käytäntöjen suhteen.

Ilmiön yleisyyttä ja poliisin aktiivisuutta pyrin kuvaamaan kaavioiden sekä laskelmien avulla. Kaaviot olen koonnut poliisin tilastointijärjestelmä Polstatista hakemalla sieltä vuosien 2012 - 2016 väliseltä ajalta kaikki poliisilaitoksellamme etsintäkuulutettuihin suoraan liittyvät poliisitehtävät ja tehtäväsuoritteet. Tehtävistä mukana ovat kaikki tehtäväkoodilla 51*-alkavat (etsintäkuulutettu, kotietsintä tms.) poliisin erityistehtävät ja suoritteista suoritekoodilla 714 (otettu kiinni etsintäkuulutuksen vuoksi) sekä suoritekoodilla 727 (annettu haaste, kuulustelukutsu tms.) suoritettut poliisitehtävät. Laskelmissani vertailen etsintäkuulutettuihin liittyvien tehtävien kokonaismäärää kaikkien poliisitehtävien kokonaismäärään, niin oma-aloitteisten kuin hätäkeskuksen antamien tehtävien osalta. Vertailen lisäksi oma-aloitteisten ja hätäkeskuksen antamien tehtävien välistä suhdetta sekä tehtävien suhdetta alueellisiin asukasluokuihin.

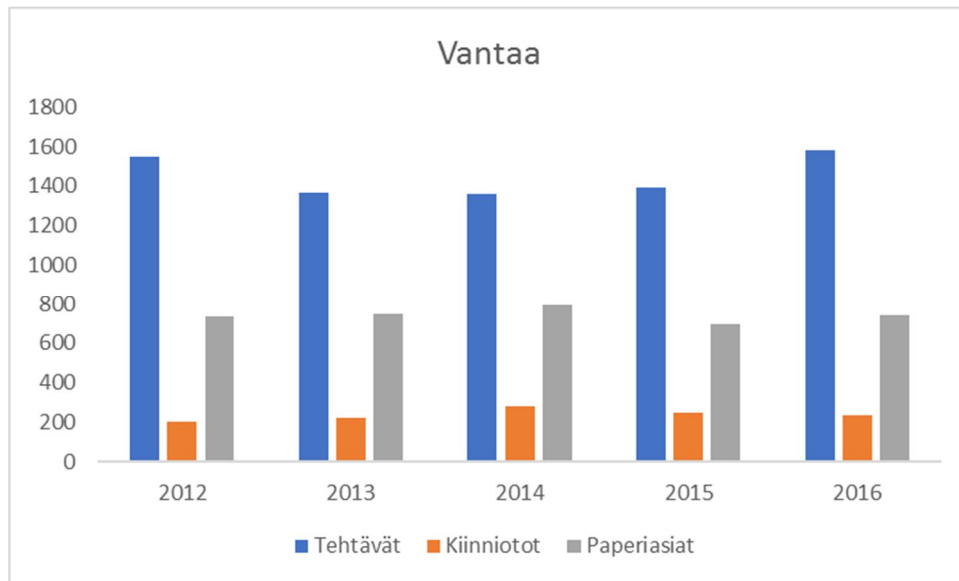
Kaavioita ja laskelmia tarkastellessa on huomioitava, että luvut ovat suuntaa-antavia. Etsintäkuulutettuja tavataan hyvin usein muiden poliisitehtävien yhteydessä, jolloin he eivät päädy tilastoihin, ellei nimenomaisia tehtävä- ja suoritekoodeja ole erikseen muistettu käyttä. Tehtävien suuri määrä suhteessa suoritteisiin puolestaan johtuu siitä, että tehtävä 511 tarkoittaa myös etsintäkuulutetun tavoittelua esimerkiksi hänen kotiosoitteestaan ja usein henkilöä ei välttämättä tavatakaan juuri kyseisellä tehtävällä. Kiinniottojen pienehköä lukumäärää selittää osaltaan myös se, että monesti henkilön kiinniottoa tarkoittavana suoritteena käytetään jotakin muuta (esimerkiksi etsintäkuulutuksessa pyydetyn toimenpiteen suorittamista kuvaavaa suoritetta) kuin nimenomaista 714-suoritetta. Lisäksi valtaosa etsintäkuulutuksista on paperiasioita, joihin ei liity henkilön kiinniottoa.

Poliisin aktiivisuutta kuvaa parhaiten oma-aloitteisten etsintäkuulutettu-tehtävien osuus kaikista oma-aloitteisista poliisitehtävistä, sillä oma-aloitteisten etsintäkuulutettu-tehtävien osuuteen kaikista etsintäkuulutettu-tehtävistä vaikuttaa eniten hätäkeskuksen antamien etsintäkuulutettu-tehtävien määrä. Vastaavasti verrattaessa etsintäkuulutettu-tehtävien kokonaismäärää kaikkien poliisitehtävien kokonaismäärään, osuuteen vaikuttaa eniten kaikkien poliisitehtävien huomattavan paljon suurempi kokonaismäärä, joka lisäksi vaihtelee vuosittain herkemmin. Tarkasteltaessa etsintäkuulutettu-tehtävien suhdetta asukaslukuihin, on asukaslukuilla niin ikään suurempina muuttujina enemmän vaikutusta tehtävien ja asukaslukujen väliseen suhteeseen.

Varsinaisten etsintäkuulutusten kokonaislukumäärien luotettava tarkasteleminen aluekohtaisesti on valitettavasti vaikeaa. Ikääntyneen ja lähitulevaisuudessa käytöstä poistuvan PATJAn puutteista johtuen etsintäkuulutusten kokonaislukumäärien laskeminen on hyvin työlästä ja absoluuttisesti luotettavien alueellisten kokonaislukumäärien laskeminen on käytännössä mahdotonta. Suuntaa antavien laskelmien perusteella koko Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen alueelle syötetään vuosittain keskimäärin noin viisisataa ehdotonta kiinniottoa, yli tuhat ehdollista kiinniottoa ja tuhansia paperiasioita.

Käytäntöjen suhteen tietoni pohjautuvat omiin empiirisiin kokemuksiini sekä haastattelemieni muiden asiantuntijoiden empiirisiin kokemuksiin. Etsintäkuulutettuja tavataan ylivoimaisesti eniten kentällä työskentelevien poliisimiesten toimesta, joten kerron käytännöistä erityisesti kenttäpoliisin näkökulmasta. Seuraavaksi esittelen poliisilaitokseni nykytilanteen kenttäjohtoalueittain.

4.1 Vantaa

Kaavio 1. Etsintäkuulutettuihin liittyvät tehtävät, kiinniotot ja paperiasiat Vantaan kenttäjohtoalueella vuosina 2012 - 2016.

Tarkastelujaksolla etsintäkuulutettuihin liittyviä tehtäviä oli Vantaan kenttäjohtoalueella vuosittain keskimäärin 1448 (vaihteluväli 1358 - 1582). Kiinniottoja oli vuosittain keskimäärin 237 (vaihteluväli 203 - 278) ja paperiasioita keskimäärin 742 (vaihteluväli 695 - 792). Tehtävistä oma-aloitteisia oli keskimäärin 71 % (vaihteluväli 66 - 76). Oma-aloitteisten etsintäkuulutettu-tehtävien osuus kaikista oma-aloitteisista tehtävistä oli keskimäärin 4,7 % (vaihteluväli 3,4 - 7,3) ja kaikista tehtävistä keskimäärin 1,9 % (vaihteluväli 1,6 - 2,4). Vastaavasti hätäkeskuksen antamien etsintäkuulutettu-tehtävien osuus kaikista tehtävistä oli keskimäärin 0,77 % (vaihteluväli 0,75 - 0,8). Etsintäkuulutettu-tehtävien osuus kaikista tehtävistä oli keskimäärin 2,7 % (vaihteluväli 2,5 - 3,2) ja asukaslukuun suhteutettuna etsintäkuulutettu-tehtäviä oli vuosittain keskimäärin 7 tuhatta asukasta kohden (vaihteluväli 6,5 - 7,6).

Noutotoimintaa pidetään Vantaalla yllä muutaman aktiivisen toimijan kautta. Pidän itse yllä tilastoa Vantaan etsintäkuulutetuista ja jaan ajankohtaisimpia etsintäkuulutettuja tiedoksi muille poliisimiehille sisäisten blogiemme kautta. Toimiessani kenttäjohtajana jaan ajankohtaisimpia etsintäkuulutettuja suoraan partioille noudettaviksi. Lisäksi Vantaalla on muutamia muita tämän asian suhteen aktiivisia kenttäjohtajia, jotka jakavat säännöllisesti ajankohtaisia etsintäkuulutettuja partioille noudettaviksi. Pääsääntöisesti noutotoiminta hoidetaan omatoimisesti muun toiminnan ja tehtävien ohella, niin organisoimalla kuin itse hakemisenkin suhteen, hyvin satunnaisia teemapäiviä lukuun ottamatta.

Poliisilaitoksemme tilannekeskuksessa pidetään lisäksi yllä mappeja Vantaan etsintäkuulutetuista. Tilannekeskuksen päivystäjät päivittävät mappeja muiden toimiensa ohella. Kenttäpartiot käyvät oma-aloitteisesti hiljaisina ajankohtina näitä etsintäkuulutettuja sitten tavoittelemassa. (Hägglom 2017.) Lisäksi tilannekeskus ja hätäkeskus antavat aika ajoin partioille suoraan tehtäviksi virka-apupyynnöinä tulleita, kiireellisesti tavoitettavia etsintäkuulutettuja. Myös poliisilaitoksemme rikostutkijat välittävät kenttäpartioille tiedoksi kiireellisesti kaipaamiaan etsintäkuulutettuja. Jonkin verran tutkijat käyvät tavoittelemassa heitä myös itse, mutta tutkinnan suuresta työmäärästä johtuen etsinnät jäävät usein kenttäpartioiden hoidettaviksi.

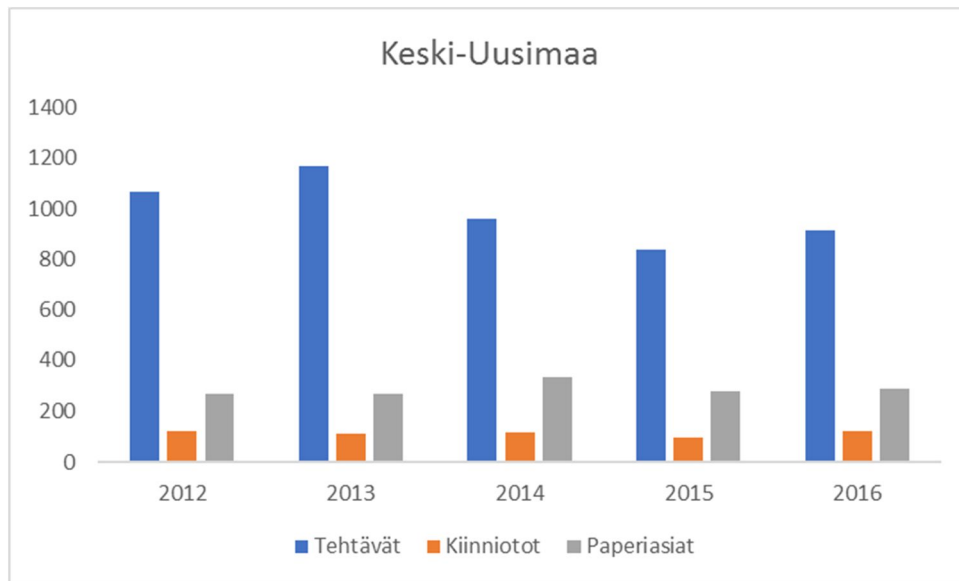
Vantaalla toimii myös erillinen kenttävalvontaryhmä, joka muiden tehtäviensä ohella käy tavoittelemassa yleensä ankarimpia tai erityisesti huumausainerikollisuuteen liittyviä etsintäkuulutuksia omaavia etsintäkuulutettuja.

Etsintäkuulutettuja jää Vantaalla poliisin haaviin viikoittain Helsinki-Vantaan lentoasemalta, jossa toimii erillinen lentoaseman poliisiyksikkö. Yleensä nämä etsintäkuulutetut jäävät kiinni rajavartiolaitoksen tai tullin valvonnassa poistuessaan maasta tai tullessaan maahan. Lentoaseman poliisi sitten hoitaa virka-apuna näillä henkilöillä olevat etsintäkuulutukset. Toisinaan maasta poistuvista tai maahan tulevista etsintäkuulutetuista on olemassa ennakkotieto, jolloin heidät poimitaan matkustajavirrasta suoraan poliisin hoiviin. Kuten kaikkialla muuallakin, myös lentoasemalla etsintäkuulutettuja jää usein kiinni muilla poliisitehtävillä, esimerkiksi heidän syyllistyttyään näpistykseen tai päihtyneenä häiriköintiin. Varsinaisia kotietsintöjä etsintäkuulutettujen tavoittamiseksi lentoaseman alueella ei käytännössä tehdä, koska alueella ei vakituista asutusta juurikaan ole.

Koko Itä-Uudenmaan alueella toimiva poliisilaitoksemme liikennepoliisisektori tapaa niin ikään etsintäkuulutettuja liikenteenvalvontatehtäviensä yhteydessä. Lisäksi liikennepoliisisektorin partiot avustavat toisinaan kenttäpartioita kotietsinnöillä ja henkilökuljetuksilla, mutta erityistä noutotoimintaa ne eivät kuitenkaan suorita.

Helsingin kenttävalvontaryhmässä toimiva poliisimies välittää säännöllisesti minulle ja muutamalle muulle poliisilaitoksemme poliisimiehelle tiedoksi listaa koko pääkaupunkiseudun etsintäkuulutetuista. Tarkistamme listalta päällekkäisyyksiä ja välitämme tietoa etsintäkuulutetuista puolin ja toisin.

4.2 Keski-Uusimaa

Kaavio 2. Etsintäkuulutettuihin liittyvät tehtävät, kiinniotot ja paperiasiat Keski-Uudenmaan kenttäjohtoalueella vuosina 2012 - 2016.

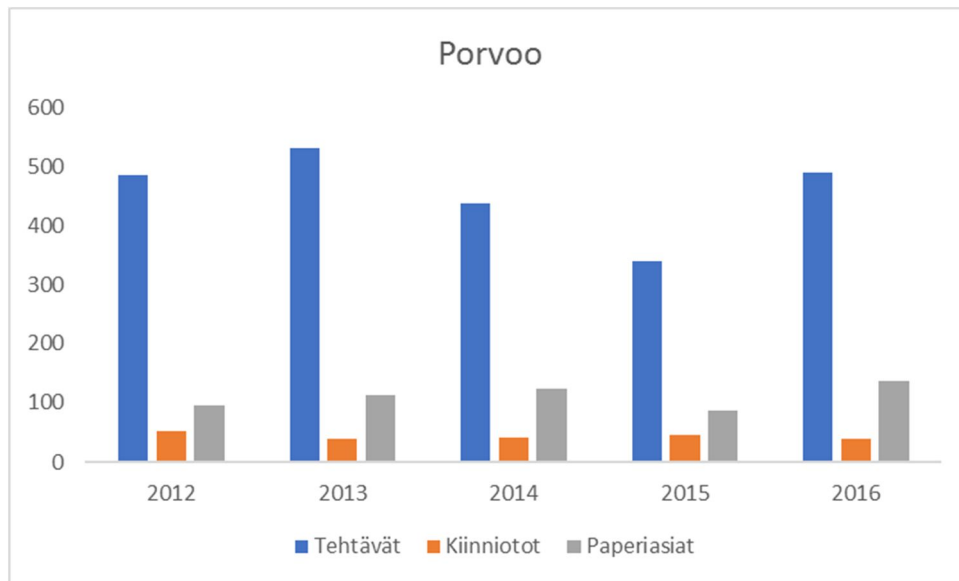
Tarkastelujaksolla etsintäkuulutettuihin liittyviä tehtäviä oli Keski-Uudenmaan kenttäjohtoalueella vuosittain keskimäärin 990 (vaihteluväli 842 - 1167). Kiinniottoja oli vuosittain keskimäärin 114 (vaihteluväli 203 - 278) ja paperiasioita keskimäärin 287 (vaihteluväli 266 - 335). Tehtävistä oma-aloitteisia oli keskimäärin 90 % (vaihteluväli 88 - 93). Oma-aloitteisten etsintäkuulutettu-tehtävien osuus kaikista oma-aloitteisista tehtävistä oli keskimäärin 5,3 % (vaihteluväli 3,9 - 7,6) ja kaikista tehtävistä keskimäärin 2 % (vaihteluväli 1,7 - 2,5). Vastaavasti hätäkeskuksen antamien etsintäkuulutettu-tehtävien osuus kaikista tehtävistä oli keskimäärin 0,23 % (vaihteluväli 0,17 - 0,25). Etsintäkuulutettu-tehtävien osuus kaikista tehtävistä oli keskimäärin 2,2 % (vaihteluväli 1,9 - 2,7) ja asukaslukuun suhteutettuna etsintäkuulutettu-tehtäviä oli vuosittain keskimäärin 4,4 tuhatta asukasta kohden (vaihteluväli 3,7 - 5,2).

Keski-Uudenmaan kenttäjohtoalueella toimii kaksi poliisimiestä, jotka ylläpitävät ja päivittävät viikoittain excel-taulukkoa alueensa etsintäkuulutetuista. Taulukossa on yleensä keskimäärin noin sata Keski-Uudenmaan alueella asuvaa etsintäkuulutettua. Taulukkoa säilytetään sisäisellä verkkoasemalla, jotta se olisi helposti kaikkien poliisimiesten käytettävissä. Toinen poliisimiehistä lanseerasi taulukon ja sen käyttöönoton vuonna 2014, jolloin se korvasi aiemmin käytössä olleet etsintäkuulutettujen hakukansiot, joita päivitettiin tuolloin poliisivankilan vartijoiden toimesta. Noutotoimintaa alettiin Keski-Uudellamaalla tehostaa vuosina 2012 - 2013 alueella toimivan kenttävalvontaryhmän toimesta. Noutotoiminta on eräs kenttävalvontaryhmän keskeisiä teemoja edelleen. (Toivanen 2017.)

Kiireellisiä ja ankaria etsintäkuulutuksia omaavista etsintäkuulutetuista informoidaan listanpitäjien toimesta kenttäjohtajia, jotka tarpeen mukaan organisoivat näiden etsintäkuulutettujen noutamisen muiden päivittäistehtävien ohessa. Muilta osin noutotoiminta koostuu pitkälti asiasta kiinnostuneiden poliisimiesten oma-aloitteisista tehtävistä, joita he suorittavat muiden hälytystehtävien niin salliessa. (Heinonen 2017.)

Lisäksi noutopyyntöjä tulee välillä käräjäoikeuksista, toisilta poliisiyksiköiltä ja tutkijoilta kenttäjohtajille, jotka välittävät niitä eteenpäin partioille. Joskus on ollut Helsingin teemaviikkoja, joihin liittyen on tullut noutopyyntöjä. Joskus taas kenttävalvontaryhmää on tuettu tekemällä teemavalvontaa kenttäpartioiden toimesta. Takavuosina oli enemmän partioita, jolloin partio tai jopa partioita saattoi olla C-luokan hälytysvalmiudessa hakemassa teemaluonteisesti useampaakin etsintäkuulutettua. (Toivanen 2017.)

4.3 Porvoo

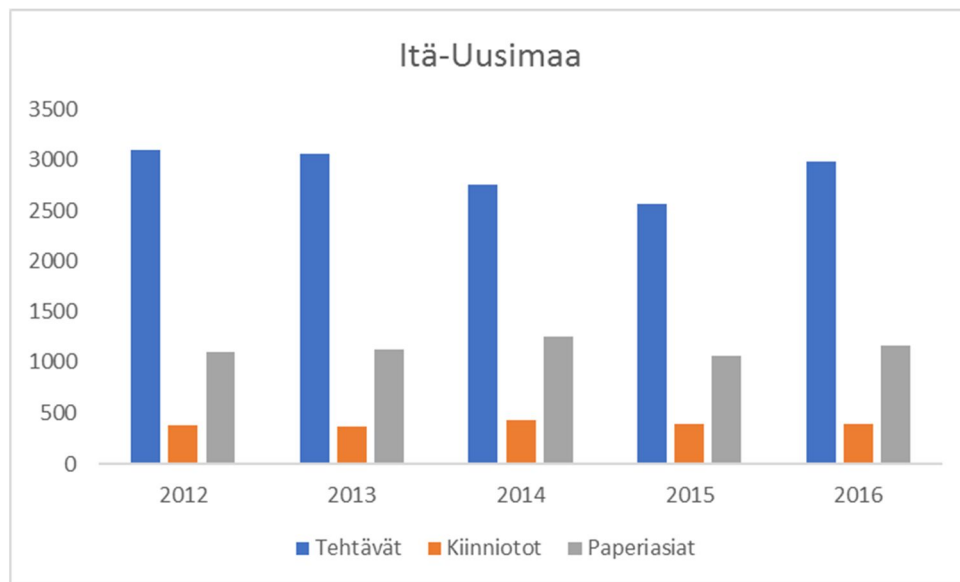
Kaavio 3. Etsintäkuulutettuihin liittyvät tehtävät, kiinniotot ja paperiasiat Porvoon kenttäjohtoalueella vuosina 2012 - 2016.

Tarkastelujaksolla etsintäkuulutettuihin liittyviä tehtäviä oli Porvoon kenttäjohtoalueella vuosittain keskimäärin 457 (vaihteluväli 341 - 532). Kiinniottoja oli vuosittain keskimäärin 43 (vaihteluväli 38 - 51) ja paperiasioita keskimäärin 111 (vaihteluväli 87 - 136). Tehtävistä oma-aloitteisia oli keskimäärin 94 % (vaihteluväli 92 - 96). Oma-aloitteisten etsintäkuulutettu-tehtävien osuus kaikista oma-aloitteisista tehtävistä oli keskimäärin 4,9 % (vaihteluväli 3,2 - 7,2) ja kaikista tehtävistä keskimäärin 2,2 % (vaihteluväli 1,6 - 2,7). Vastaavasti hätäkeskuksen antamien etsintäkuulutettu-tehtävien osuus kaikista tehtävistä oli keskimäärin 0,14 % (vaihteluväli 0,1 - 0,2). Etsintäkuulutettu-tehtävien osuus kaikista tehtävistä oli keskimäärin 2,4 % (vaihteluväli 1,8 - 2,9) ja asukaslukuun suhteutettuna etsintäkuulutettu-tehtäviä oli vuosittain keskimäärin 4,8 tuhatta asukasta kohden (vaihteluväli 3,5 - 5,6).

Porvoon kenttäjohtoalueella noutotoiminta on poliisimiesten oman aktiivisuuden varassa. Muiden hälytystehtävien niin salliessa, jotkut poliisimiehet käyvät tavoittelemassa etsintäkuulutettuja, toiset taas eivät. Mitään järjestelmällistä systeemiä ei ole käytössä eikä myöskään valmiita listoja tai mappoja etsintäkuulutetuista. Yksi kenttäpartio tekee ajoittain huumevalvontavuoroja, joissa myös haetaan etsintäkuulutettuja. (Sironen 2017.)

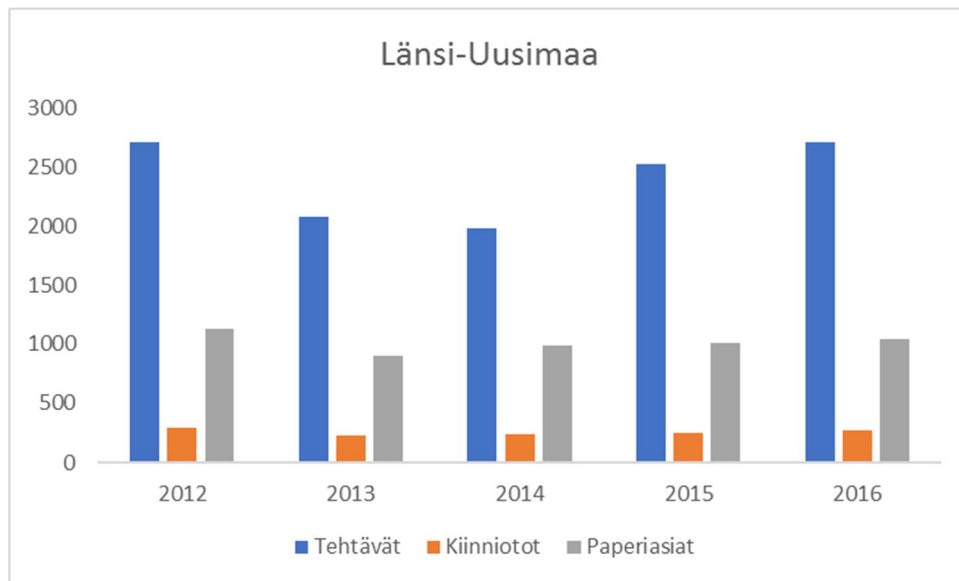
4.4 Itä-Uusimaa, Länsi-Uusimaa ja Helsinki

Lopuksi pieni tilastollinen vertailu Itä-Uudenmaan, Länsi-Uudenmaan ja Helsingin poliisilaitosten kesken:

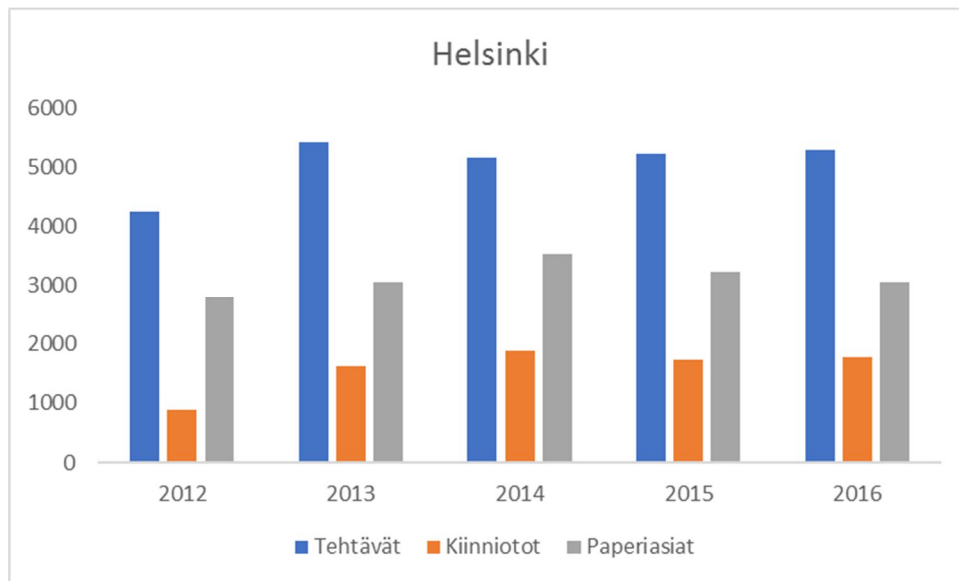
Kaavio 4. Etsintäkuulutettuihin liittyvät tehtävät, kiinniotot ja paperiasiat Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella vuosina 2012 - 2016.

Tarkastelujaksolla etsintäkuulutettuihin liittyviä tehtäviä oli Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella vuosittain keskimäärin 2895 (vaihteluväli 2572 - 3100). Kiinniottoja oli vuosittain keskimäärin 393 (vaihteluväli 369 - 433) ja paperiasioita keskimäärin 1139 (vaihteluväli 1059 - 1250). Tehtävistä oma-aloitteisia oli keskimäärin 81 % (vaihteluväli 77 - 85). Oma-aloitteisten etsintäkuulutettu-tehtävien osuus kaikista oma-aloitteisista tehtävistä oli keskimäärin 5 % (vaihteluväli 3,6 - 7,4) ja kaikista tehtävistä keskimäärin 2 % (vaihteluväli 1,7 - 2,4). Vastaavasti hätäkeskuksen antamien etsintäkuulutettu-tehtävien osuus kaikista tehtävistä oli keskimäärin 0,46 % (vaihteluväli 0,4 - 0,5). Etsintäkuulutettu-tehtävien osuus kaikista tehtävistä oli keskimäärin 2,5 % (vaihteluväli 2,2 - 2,8) ja asukaslukuun suhteutettuna etsintäkuulutettu-tehtäviä oli vuosittain keskimäärin 5,5 tuhatta asukasta kohden (vaihteluväli 4,8 - 6).

Kaavio 5. Etsintäkuulutettuihin liittyvät tehtävät, kiinniotot ja paperiasiat Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksella vuosina 2012 - 2016.

Tarkastelujaksolla etsintäkuulutettuihin liittyviä tehtäviä oli Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksella vuosittain keskimäärin 2401 (vaihteluväli 1982 - 2712). Kiinniottoja oli vuosittain keskimäärin 255 (vaihteluväli 231 - 292) ja paperiasioita keskimäärin 1010 (vaihteluväli 894 - 1129). Tehtävistä oma-aloitteisia oli keskimäärin 86 % (vaihteluväli 83 - 90). Oma-aloitteisten etsintäkuulutettu-tehtävien osuus kaikista oma-aloitteisista tehtävistä oli keskimäärin 9 % (vaihteluväli 7 - 10,7) ja kaikista tehtävistä keskimäärin 3,1 % (vaihteluväli 2,4 - 3,7). Vastaavasti hätäkeskuksen antamien etsintäkuulutettu-tehtävien osuus kaikista tehtävistä oli keskimäärin 0,47 % (vaihteluväli 0,4 - 0,55). Etsintäkuulutettu-tehtävien osuus kaikista tehtävistä oli keskimäärin 3,6 % (vaihteluväli 2,9 - 4,1) ja asukaslukuun suhteutettuna etsintäkuulutettu-tehtäviä oli vuosittain keskimäärin 5,4 tuhatta asukasta kohden (vaihteluväli 4,5 - 6,3).

Kaavio 6. Etsintäkuulutettuihin liittyvät tehtävät, kiinniotot ja paperiasiat Helsingin poliisilaitoksella vuosina 2012 - 2016.

Tarkastelujaksolla etsintäkuulutettuihin liittyviä tehtäviä oli Helsingin poliisilaitoksella vuosittain keskimäärin 5068 (vaihteluväli 4254 - 5415). Kiinniottoja oli vuosittain keskimäärin 1580 (vaihteluväli 889 - 1875) ja paperiasioita keskimäärin 3137 (vaihteluväli 2799 - 3523). Tehtävistä oma-aloitteisia oli keskimäärin 69 % (vaihteluväli 67 - 72). Oma-aloitteisten etsintäkuulutettu-tehtävien osuus kaikista oma-aloitteisista tehtävistä oli keskimäärin 5,5 % (vaihteluväli 5,1 - 6,1) ja kaikista tehtävistä keskimäärin 2,1 % (vaihteluväli 1,9 - 2,3). Vastaavasti hätäkeskuksen antamien etsintäkuulutettu-tehtävien osuus kaikista tehtävistä oli keskimäärin 0,98 % (vaihteluväli 0,9 - 1,1). Etsintäkuulutettu-tehtävien osuus kaikista tehtävistä oli keskimäärin 3,1 % (vaihteluväli 2,7 - 3,3) ja asukaslukuun suhteutettuna etsintäkuulutettu-tehtäviä oli vuosittain keskimäärin 8,3 tuhatta asukasta kohden (vaihteluväli 7,1 - 9).

Etsintäkuulutettuihin liittyviä tehtäviä ja suoritteita on Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella hieman enemmän kuin Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksella. Suurimpana kaupunkina ja poliisilaitoksena Helsingissä tehtäviä ja suoritteita sitten onkin jo reilusti enemmän, myös asukaslukuun suhteutettuna. Lisäksi hätäkeskuksen antamien etsintäkuulutettu-tehtävien osuus kaikista poliisitehtävistä on Helsingissä suurin. Tehtävä- ja suoritelmäärät ovat pientä tilastollista vaihtelua lukuun ottamatta pysyneet melko stabiileina vuodesta toiseen. Oma-aloitteinen noutotoiminta on prosentuaalisesti tarkasteltuna kaikkein aktiivisinta Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksella. Tilastoihin vaikuttavat monet eri muuttujat, kuten esimerkiksi rikollisten määrä, poliisin tehtävämäärä ja resurssit sekä poliisin aktiivisuus. Helsingin suuria lukumääriä korostavat osaltaan Helsingin erityispiirteet Suomen suurimpana kaupunkina. Helsingissä ihmisten liikkuvuus on suurta, asukkaiden vaihtuvuus on yleistä ja maantieteelliset välimatkat ovat lyhyet. Tämän vertailun pääasiallisena tarkoituksena onkin lähinnä havainnollistaa ilmiön suuruusluokkaa koko pääkaupunkiseudulla.

5 HAASTEITA

Haastattelemieni asiantuntijoitten ja omien kokemuksieni perusteella noutotoiminnan suurimpia haasteita ovat resurssien vähyys sekä noutotoiminnan organisoimattomuus ja sen sirpaleisuus.

Etsintäkuulutettujen määrään nähden varsinaista noutotoimintaa suoritetaan melko vähän. Toisaalta tämä johtuu resurssien vähydestä ja muiden hälytystehtävien paljoudesta, mutta toisaalta myös valvontaa tekevien poliisimiesten asenteista ja eri valvontamuotojen painotuksista. Vaikka noutotoiminnan pitäisi olla osa peruspoliisityötä, varsin harva poliisimies kuitenkin tekee sitä järjestelmällisesti.

Noutotoiminnan parissa toimii aktiivisesti muutamia poliisimiehiä, mutta he toimivat toisistaan irrallaan ja kaikki aiheeseen liittyvä toiminta tapahtuu oma-aloitteisesti muiden tehtävien ohella.

5.1 Organisoimattomuus

Järjestelmällinen noutotoiminta henkilöityy vahvasti muutamiin yksittäisiin poliisimiehiin ja se on lähes täysin oma-aloitteista. Näin ollen se myös on helposti haavoittuvaa, esimerkiksi sairaus- ja vuosilomien aiheuttamien poistumien myötä. Tai entäpä jos aktiiviset toimijat siirtyvät muihin tehtäviin tai muuten vain lopettavat työskentelynsä noutotoiminnan parissa?

Muiden tehtävien ohella hoidettavan luonteensa vuoksi noutotoimintaan ei läheskään aina riitä tarpeeksi työaika. Esimerkiksi tilannekeskuksen ylläpitämiä hakumappeja ei aina pystytä pitämään ajantasaisina muista työkiireistä johtuen (Hägglom 2017). Usein hälytystehtävien paljoudesta ja resurssien vähydestä johtuen kenttäpartiot eivät ehdi käydä tavoittelemassa etsintäkuulutettuja lainkaan (Heinonen 2017). Kenttävalvontaryhmien yhtenä tehtävänä on etsintäkuulutettujen noutaminen, mutta käytännössä heidänkin työajastaan valtaosa kuluu nykyään muiden kiireellisempien työtehtävien parissa, etenkin Vantaalla.

Porvoossa kukaan ei ylläpidä listaa etsintäkuulutetuista ja tämä on iso puute (Sironen 2017). Vaikka Porvoossa etsintäkuulutettuihin liittyvät tehtävämäärät eivät Vantaan ja Keski-Uudenmaan luokkaa olekaan, mistään marginaali-ilmiöstäkään ei vuositasolla voida puhua. Tehtäviä on keskimäärin vajaat viisisataa vuosittain, joten listalle olisi selkeä tarve ja tilaus.

Etsintäkuulutusten esiin kaivaminen PATJasta ja tarpeellisten taustatietojen selvittäminen poliisin muista rekistereistä ei ole erityisen hankalaa, mutta se vie jonkin verran aikaa ja vaatii hieman perehtyneisyyttä. Valmiit ja ajantasaiset listat etsintäkuulutetuista nopeuttavat ja helpottavat itse noutotoimintaa (Toivanen 2017). Valmiiden listojen avulla etsintöjä on myös mahdollista suunnata ajallisesti ja paikallisesti järkevästi. Lisäksi valmiit listat mahdollistavat kokonaistilanteen seurannan.

5.2 Sirpaleisuus

Koska aktiiviset poliisimiehet toimivat toisistaan irrallaan, toiminnoissa esiintyy osittain päällekkäisyyksiä ja keskinäisessä tiedonvälityksessä on puutteita. Listoja etsintäkuulutetuista tuottaa poliisilaitokselle neljä erillistä toimijaa, kukin omalla tyyllillään. Koska listat tehdään käsityönä, niin on myös mahdollista, että joku etsintäkuulutettu jää listaa ajettaessa huomioimatta ja tässä mielessä päällekkäisyydestä on siten hyötyäkin.

Keski-Uudenmaan listan ylläpitäjillä on enemmän hiljaista tietoa oman alueensa etsintäkuulutettujen liikkeistä ja tosiasiallisista asuinpaikoista kuin Vantaan toimijoilla ja päinvastoin. Hiljainen tieto edesauttaa suuntaamaan poliisin etsintöjä oikea-aikaisesti oikeaan paikkaan. Valitettavasti tämä hiljainen tieto ei kuitenkaan välity aina riittävän hyvin eri toimijoiden välillä ja sen seurauksena tehdään turhaa työtä.

Hiljaisen tiedon välittyminen olisi erityisen tärkeää osoitteettomien ja poste restante-osoitteellisten etsintäkuulutettujen tavoittamiseksi, koska heitä on paljon ja heidän tosiasiallisen olinpaikkansa selvittäminen vaatii poliisilta enemmän vaivaa. Nykytilanteessa osoitteettomien etsintäkuulutettujen löytämiseksi ei käytännössä ole mahdollista käyttää työaikaa läheskään niin paljon kuin olisi tarpeen.

5.3 Aktiivisuus

Kenttäryhmissä on suuria eroja sen suhteen, ketkä käyvät etsintäkuulutettuja oma-aloitteisesti tavoittelemassa ja ketkä taas eivät (Häggblom 2017). Täytyy tietenkin muistaa, että etsintäkuulutettujen noutotoiminta on vain yksi poliisin monista valvontamuodoista ja nämä tässä suhteessa ei niin aktiiviset ryhmät tekevät puolestaan enemmän jotakin muuta valvontaa, kuten esimerkiksi liikenteenvalvontaa tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvontaa.

Noutotoiminta on kuitenkin varsin tehokas valvontamuoto monessakin mielessä ja ottaen huomioon etsintäkuulutettujen yleisyys poliisilaitoksellamme alueella, olisi pieni profiilinnosto tämän valvontamuodon osalta paikallaan. Noutotoiminnassa tarvittava tietynlainen ammattitaito ei poliisimiehillä kartu, jos valvontaa ei tehdä (Sironen 2017). Noutotoiminta ei ole erityisen vaativaa, mutta viitseliäisyyttä se vaatii.

Poliisilaitoksellamme on aktiivisuuden suhteen havaittavissa pientä alueellista vaihtelua asiantuntijoiden kommenttien perusteella. Tasaisimmin aktiivisuus vaikuttaisi kenttäryhmien välillä jakautuneen Keski-Uudellamaalla. Tämä johtuu osaltaan siitä, että Vantaalla muita hälytystehtäviä on eniten ja Porvoossa puolestaan etsintäkuulutettuja on vähiten. Toisaalta aktiivisuuteen vaikuttaa vahvasti avainhenkilöiden sitoutuminen sekä vallitseva organisaatiokulttuuri.

5.4 Organisaatiokulttuuri

Noutotoiminnan suurimmat haasteet johtuvat paljolti siitä, että sitä ei poliisilaitoksellamme mielletä samalla tavalla päivittäiseksi valvontamuodoksi kuin vaikkapa liikenteenvalvontaa, vaan se on jäänyt valvontamuotona kellumaan ”joku hoitaa”-periaatteella muutaman aktiivisen poliisimiehen oman toiminnan varaan. Kysymys on lisäksi siitä, mihin valvontamuotoihin poliisilaitoksellamme halutaan panostaa. Etsintäkuulutettujen määrää ja noutotoimintaa ei poliisilaitoksellamme pidetä niin suurena ongelmana, että sen tehostamiseksi haluttaisiin käyttää enemmän resursseja tai erillistä työaikaa. Kuitenkin jo pienillä parannuksilla noutotoimintaa voitaisiin ohjata nykyistä järjestelmällisempään ja tuottavampaan suuntaan. Jos noutotoiminta organisoitaisiin poliisilaitoksellamme nykyistä paremmin, niin uskoisin myös poliisimiesten kiinnostuvan siitä nykyistä enemmän eikä se olisi enää vain pienen piirin juttu. Seuraavassa luvussa pohdiskelen näitä toiminnan kehitysajatuksista tarkemmin.

6 POHDINTAA

Tutkimustulosteni perusteella noutotoiminnan järjestelyissä on Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella alueellisia eroavaisuuksia. Noutotoiminnan suurimpia haasteita ovat resurssien vähyys sekä toiminnan organisoimattomuus ja sen sirpaleisuus. Lisäksi muina haasteina ilmi tulivat poliisin aktiivisuuden vaihtelevuus, puutteet sisäisessä tiedonvälityksessä sekä vallitseva organisaatiokulttuuri.

Poliisin resursseihin ja hälytystehtävien määrään on käytännössä mahdotonta vaikuttaa yksinomaan poliisin itsensä toimesta. Keskitynkin tässä viimeisessä luvussa pohtimaan, miten noutotoimintaa voitaisiin poliisilaitoksellamme tehostaa pienillä ja yksinkertaisilla toimenpiteillä.

6.1 Noutoryhmä

Puolet haastattelemistani asiantuntijoista oli sitä mieltä, että poliisilaitoksellamme voitaisiin perustaa erillinen noutoryhmä. Noutoryhmän kiistaton etu olisi se, että se vastaisi päätoimisesti kaikesta noutotoimintaan liittyvästä toiminnasta. Se vastaisi muun muassa listojen ylläpidosta, noudoista, yhteydenpidosta muihin poliisiyksikköihin ja sidosryhmiin sekä työpaikkakoulutuksen järjestämisestä. Noutoryhmä olisi tiedonvälityksen kannalta selkein ratkaisu, koska tällöin etsintäkuulutuksiin ja etsintäkuulutettuihin liittyvä tieto olisi keskittynyt yhteen paikkaan ja poliisimiehet tietäisivät aina keneen ottaa yhteyttä. Noutoryhmä olisi hyvä työpaikka sellaisille poliisimiehille, jotka pitävät kenttätöystä, mutta eivät jaksakaan enää tehdä yövuoroja (Hägglom 2017).

Järkevintä noutoryhmä olisi sijoittaa Vantaalle, missä etsintäkuulutettuja on poliisilaitoksemme alueella eniten ja välimatkat ovat lyhyimmät. Ryhmän tulisi kuitenkin toimia koko poliisilaitoksemme alueella, jolloin pieneksi ongelmaksi muodostuisi Vantaan ulkopuolella siirtymiin kuuluva työaika. Toinen ongelma muodostuisi esimerkiksi sairaus- ja vuosilomien aiheuttamista poistumista, jolloin noutotoiminta olisi täysin pysähdyksissä, mikäli kaikki toiminnot keskitettäisiin noutoryhmään. Suurin ongelma erillisen noutoryhmän perustamisen kannalta kuitenkin on resurssien vähyys. Rajallisilla resursseilla tehtävässä toiminnassa yhden osa-alueen suosiminen on aina jostakin muualta pois. Mistä noutoryhmään siirrettäisiin työntekijöitä, kun kaikissa yksiköissä toimitaan minimivahvuuksin.

Mielestäni itsenäinen noutoryhmä menestyisi poliisilaitoksellamme, mutta kovin suuri sen ei kooltaan tarvitsisi olla. Etsintäkuulutettuja on poliisilaitoksemme alueella paljon, mutta kuitenkin huomattavasti vähemmän kuin esimerkiksi naapurissamme Helsingissä.

Helsingissäkään ei ole erillistä noutoryhmää, vaikka siellä olisi sille suurin tarve koko valtakunnassa. Noutoryhmän sijasta voitaisiin myös harkita pelkästään noutoparia, jos nykytrendin mukaisesti haluttaisiin, että kädet olisivat koko ajan täynnä töitä kuten muissakin yksiköissä. Noutoryhmää tai noutoparia voitaisiin esimerkiksi kokeilla määräaikaisena yksikkönä vuoden tai puolen vuoden ajan. Kokeilusta saatujen tulosten ja kokemusten perusteella sitten päätettäisiin yksikön vakiinnuttamisesta.

6.2 Noutoprojektit

Erillisen noutoryhmän tai noutoparin sijasta noutotoiminnasta kiinnostuneille poliisimiehille voitaisiin räätälöidä erillisiä teemavuoroja. Teemapartiot suorittaisivat noutotoimintaa eriytettyinä muusta päivittäistoiminnasta. (Sironen 2017.) Maksimihyödyn saamiseksi teemavuoroja pitäisi teettää vain noutotoimintaan motivoituneilla poliisimiehillä. Teemavuoroja voitaisiin tehdä myös yhteistyössä kenttävalvontaryhmien kanssa. (Toivanen 2017.) Erilliset teemavuorot olisi hyvä ajoittaa siten, että potentiaalisia etsintäkuulutettuja olisi teemapäivinä mahdollisimman paljon.

Erillisten työvuorojen sijaan voitaisiin myös kokeilla erillisiä noutoprojekteja, joita järjestettäisiin esimerkiksi syksyisin ja keväisin, jolloin yleensä muun operatiivisen poliisitoiminnan suhteen on hiljaisempaa. Noutoprojekteissakin täytyisi ottaa huomioon tuloksen kannalta hedelmällisin ajankohta, eli nekin pitäisi ajoittaa oikein etsintäkuulutettujen lukumäärän suhteen. Esimerkiksi Helsingissä vastaavia projekteja on järjestetty erinomaisin tuloksin jo yli vuosikymmenen ajan.

Projektit täytyisi suunnitella etukäteen tarkasti ja yhteistyökumppaneita pitäisi informoida riittävän ajoissa, jotta he osaisivat varautua käsittelemään tavallista suurempaa määrää kiinnijääneitä etsintäkuulutettuja. Muutoin vaarana on, että vastaanottoaikat, kuten vankilat ja poliisin säilytystilat menevät tukkoon eivätkä rikostutkijatkaan ehdi hoitaa kaikkien kiinnijääneiden etsintäkuulutuksia. Projektien suurin ongelma on niiden kertaluontoisuus. Projektien jälkeen etsintäkuulutettujen määrä tuppaa jälleen nousemaan tavanomaiselle tasolle, jonka myötä esimerkiksi häiriökäyttäytyminen rikollisten suosimilla yleisillä paikoilla lisääntyy. Projekteja olisikin hyvä järjestää säännöllisesti.

6.3 Tiedonvälityksen parantaminen

Tiedonvälityksen suhteen kehitettävää olisi kaikkein eniten. Nykyisin hakulistoja poliisilaitokselle tuottaa neljä erillistä toimijaa, joten toiminnon keskittämistä yhteen paikkaan voisi miettiä. Kuitenkin hiljaisen tiedon välittymisen ja sitä kautta toiminnan suuntaamisen kannalta on järkevää, että jokaisella toiminta-alueella, myös Porvoossa, olisi

oma listantekijänsä ja vastuuhenkilönsä. Sen sijaan Vantaalla voitaisiin luopua kahdesta eri listantekijästä. Käytännössä tämä onkin jo tapahtunut, sillä opiskelujeni vuoksi olen lähivuosina suurimmaksi osaksi töistä poissa. Tilannekeskuksen hakumappeja pitäisi kuitenkin päivittää nykyistä tiheämmin, koska muutoin ne menettävät merkityksensä. Hakumapit ovat usein ajastaan jäljessä, koska päivystäjien työaika kuluu kiireellisempien työtehtävien hoitamiseen. Hakumappien ylläpidon siirtämistä jollekin vähemmän kiireiselle taholle voisikin miettiä.

Toisaalta hakumappien ja listojen ylläpidon ongelmallisuus poistuisi sillä, että ylläpitäjät saisivat viikoittain käyttää erillistä työaika hakumappien ja listojen päivittämiseen eikä niitä tarvitsisi päivittää muun toiminnan ohessa kiireellä. Hakumappien ja listojen ylläpitäminen ei yleensä kovinkaan montaa työtuntia viikossa vie. Helsingissä koko pääkaupunkiseudun hakulistaa ylläpitävä poliisimies päivittää listoja viikoittain yhtenä pätehtävänä. Hänen välittämänsä lista onkin toiminut etenkin Vantaalla loistavana ”backuppina”. Kyseinen lista on kuitenkin riippuvainen tämän poliisimiehen työajoista ja pääpaino hänen listallaan on luonnollisesti Helsingin etsintäkuulutetuissa, joten aivan yhtä kattavasti poliisilaitoksemme etsintäkuulutettuja ei hänen listallaan ole kuin omilla listoillamme eikä hiljainen tieto välity yhtä helposti kuin oman poliisilaitoksemme sisällä.

Keski-Uudenmaan listan ylläpitäjät eivät kokeneet listan päivittämistä muiden työtehtävien ohella yhtä hankalaksi kuin Vantaalla. Tämä johtunee osaltaan etsintäkuulutusten ja muiden työtehtävien Vantaata pienemmästä volyymistä, mutta osaltaan myös Keski-Uudenmaan listan helppokäyttöisyydestä sekä hyvin motivoituneista listan ylläpitäjistä. On erittäin tärkeää, että listojen ylläpitäjät ovat motivoituneita ja listoja päivitetään riittävän usein maksimihyödyn saamiseksi (Toivanen 2017).

Jouhevan käytettävyyden ja nopeasti sujuvan ylläpidon kannalta listojen tulisi olla ulkoasultaan selkeitä, helppokäyttöisiä sekä riittävän informatiivisia. Listat voisivat ulkoasultaan olla yhdenmukaisia koko poliisilaitoksella. (Heinonen 2017.) Esimerkiksi tilannekeskuksen hakumapit eivät ole sähköisessä muodossa. Tähän on kuitenkin tulossa muutos, sillä Keski-Uudellamaalla käytössä oleva listamalli on tarkoitus ottaa yhteneväisesti käyttöön myös Vantaalla ja Porvoossa, aluekohtaisine listoineen sekä vastuuhenkilöineen. Asia on tällä hetkellä työn alla ja odottaa rekisteriselosteen hyväksyntää. Yhteneväisen listamallin käyttöönotto poliisilaitoksellemme tehostaisi tiedonvälitystä merkittävästi: listat olisivat ulkoasultaan sekä käytettävyydeltään identtisiä ja ne löytyisivät aina samasta paikasta, sisäiseltä Sharepoint-alustaltamme. Tällöin esimerkiksi listojen etäkäyttö poliisiautoista käsin olisi huomattavasti nykyistä helpompaa. Mikäli yhteneväinen listamalli saadaan otettua käyttöön, käyttöönotosta tulee asianmukaisesti tiedottaa henkilöstöä. (Toivanen 2017.)

Hiljaisen tiedon välittyvyyttä voitaisiin melko yksinkertaisesti parantaa huolellisemmilla poliisin tehtävärekisteriin tehtävillä kirjauksilla, jolloin olennainen lisätieto eri tehtäviltä olisi helposti jokaisen sitä tarvitsevan poliisimiehen saatavilla. Lisätiedot olisi hyvä kirjata huolellisesti myös hakulistoihin niille varattuihin paikkoihin. Näin välttyttäisiin esimerkiksi tekemästä turhia etsintöjä sellaisen etsintäkuulutetun osoitteeseen, joka tosiasiallisesti ei osoitteessaan asu, mutta tieto tästä ei ole tavoittanut muita poliisimiehiä. (Toivanen 2017.)

6.4 Aktiivisuuden lisääminen

Oman toiminnan ohessa tehtävän valvonnan etu on, että valvontaa saavat tehdä ne, jotka siitä pitävät (Sironen 2017). Väkipakolla tehty valvonta johtaa harvoin hyvään lopputulokseen. Kenttäpoliisin on suoritettava monenlaista valvontaa ykkösprioriteettinsa, eli hälytystehtävien hoitamisen ohella. Noutotoimintaakin tehdään, mutta aktiivisuus sen suhteen on jakautunut melko epätasaisesti eri kenttäryhmien välillä. Jos noutotoimintaa suoritettaisiin tasaisemmin, olisi tästä etuna hiljaisen tiedon nykyistä parempi välittyvyys ja valvontaa voitaisiin kohdentaa nykyistä suunnitelmallisemmin. Kenttäjohtajat voisivat jakaa ajankohtaisia etsintäkuulutettuja partioille noudettaviksi nykyistä aktiivisemmin esimerkiksi aina viikonloppuisin. Viikonloppuaamut ovat yleensä poliisitoiminnallisesti melko rauhallisia ja toisaalta etsintäkuulutettuja tapaa usein kotoaan juuri viikonloppuisin. Edellytyksinä tälle toimintamallille hakulistojen tulisi aina olla ajan tasalla ja helposti kenttäjohtajien saatavilla. Tämän lisäksi kenttäryhmille tulisi järjestää työpaikkakoulutusta noutotoiminnan taktiikasta ja toimivaltuuksista, jotta nämä erityispiirteet tulisivat nykyistä tutummiksi ja kynnys oma-aloitteiseen noutotoimintaan madaltuisi (Toivanen 2017).

Etsintäkuulutusten määrään ei poliisin toimesta voida paljoakaan vaikuttaa, sillä pallo on tässä suhteessa ensisijaisesti asioitaan hoitamatta jättävillä poliisin asiakkailla. Jonkin verran etsintäkuulutuksia saataisiin vähenemään, jos noutomääräyksiä käytettäisiin nykyistä enemmän olinpaikkailmoitusten sijaan (Sironen 2013, 25). Monet etsintäkuulutetut eivät poliisin antamista kuulustelukutsuista piittaa. Näin ollen näitä tehottomia etsintäkuulutuksia saataisiin vähennettyä, mikäli noutomääräyksiä käytettäisiin edellytysten täytyessä suoraan. Pelkän olinpaikkailmoituksen perusteella asiakkaan ei ole pakko suostua kuulusteltavaksi poliisin tavattua hänet (AOA 5.9.2011 Dnro 1065/4/10 ja HE 224/2010). Lisäksi syötettävät etsintäkuulutukset tulisi aina kirjata PATJAan asianmukaisella tarkkuudella.

6.5 Yhteenveto

Tutkimustulosteni perusteella noutotoimintaa voitaisiin Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella kehittää perustamalla erillinen noutoryhmä, järjestämällä säännöllisiä noutoprojekteja tai teemavuoroja sekä lisäämällä aktiivisuutta päivittäistoiminnassa. Ensisijaisesti kehittämisen tulisi kuitenkin kohdentua sisäisen tiedonvälityksen parantamiseen. Toimiva tiedonvälitys luo pohjan koko noutotoiminnalle ja sitä on kaikista yksinkertaisinta kehittää.

Tässä suhteessa kehitystä onkin tapahtumassa, mikäli Keski-Uudenmaan listamalli otetaan tulevaisuudessa yhteneväisesti käyttöön koko poliisilaitoksellamme. Jos sen lisäksi toimintaa haluttaisiin tehostaa mahdollisimman pienellä panostuksella, niin toimiva tiedonvälitys yhdistettynä tarpeen mukaan järjestettäviin noutoprojekteihin tai teemavuoroihin voisi olla panos-tuotossuhteeltaan hyvä yhdistelmä. Listojen ylläpitäjät seuraisivat etsintäkuulutettujen määriä ja määrien kasvaessa riittävän suuriksi toimintaa voitaisiin oikea-aikaisesti tehostaa noutoprojekteja tai teemavuoroja järjestämällä. Mikäli noutotoimintaan haluttaisiin satsata vielä enemmän, niin poliisilaitokselle tulisi perustaa erillinen noutoryhmä tai noutopari.

Tilanne noutotoiminnan suhteen ei missään nimessä ole poliisilaitoksellani huono, mutta kehitettäväkin siitä löytyy. Tämä opinnäytetyö on ensimmäinen osa laajempaa tutkimustani. Seuraavassa yamk-opinnäytetyössäni tarkoitukseni on kartoittaa etsintäkuulutettujen yleisyys ja noutotoiminnan järjestelyt valtakunnallisesti. Jos jollakin Suomen poliisilaitoksella noutotoiminta on järjestetty esimerkiksi hyvin, voitaisiinko näitä samoja hyviä käytänteitä hyödyntää toisaallakin?

LÄHTEET

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen päätös: Dnro 636/4/07.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen päätös: Dnro 391/4/08.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen päätös: Dnro 1681/4/08.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen päätös: Dnro 1065/4/10.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen päätös: Dnro 2773/4/15.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen päätös: Dnro 72/4/16.

HE 57/1994 Hallituksen esitys Eduskunnalle poliisilaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 222/2010 Hallituksen esitys Eduskunnalle esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi.

HE 224/2010 Hallituksen esitys Eduskunnalle poliisilaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Heinonen Pasi, vanhempi konstaapeli, Itä-Uudenmaan poliisilaitos: haastattelu 26.4.2017.

Helenius Juha, erikoissuunnittelija, Polamk: sähköpostiviesti 12.5.2017.

Helminen Klaus & Lehtola Kari & Virolainen Pertti 2005: Esitutkinta ja pakkokeinot. Jyväskylä. Gummerus kirjapaino Oy.

Helsingin poliisilaitoksen julkaisu: rikosprosessikäsikirja 8010/2011/970.

Helsingin poliisilaitoksen kenttävalvontaryhmän lista pääkaupunkiseudun etsintäkuulutetuista henkilöistä. Luettu 12.5.2017. Ei julkinen.

Hägglom Tove, vanhempi konstaapeli, Itä-Uudenmaan poliisilaitos: haastattelu 26.4.2017.

Poliisihallitus 2015. Paikkaan kohdistuva etsintä. Ohje. POL-2015-205.

Sironen Tuomas, ylikonstaapeli, Itä-Uudenmaan poliisilaitos: haastattelu 26.4.2017.

Sivonen Saku 2013, Etsintäkuulutettu ja vailla vakinaista asuntoa; keinoja ja työkaluja vaikeasti tavoitettavien etsintäkuulutettujen tavoittamiseksi. Poliisiammattikorkeakoulu, APT16 päättötyö.

Toivanen Janne, vanhempi konstaapeli, Itä-Uudenmaan poliisilaitos: haastattelu 8.5.2017.

Uutinen Karjalaisessa 28.8.2012. Luettavissa: <http://www.karjalainen.fi/uutiset/uutis-alueet/kotimaa/item/11496-suomessa-on-voimassa-yli-25-000-etsintakuulutusta>

Luettu 19.4.2017.

LIITTEET

Haastattelukysymykset:

1. Kerro lyhyesti, kuinka etsintäkuulutettujen noutotoiminta on toiminta-alueellasi järjestetty?
2. Mitä hyviä puolia siinä on?
3. Mitä huonoja puolia siinä on?
4. Onko noutotoiminta mielestäsi riittävän organisoitua?
5. Onko noutotoiminta mielestäsi riittävän resursoitua?
6. Olisiko jokin näistä kehitysajatuksista (erillinen noutoryhmä, säännölliset noutoprojektit, nykyistä parempi tiedonvälitys) tai joku niiden yhdistelmä käytännössä toimiva?
7. Omat kehitysajatuksesi?